

**Nova variolis medendi methodus : cum specimine observationum
miscellarum, rem medicam illustantium [sic] / auctore Joh. Frederico
Clossio.**

Contributors

Closs, Johann Friedrich, 1735-1787

Publication/Creation

Trajecti ad Rhenum [i.e. Utrecht] : Apud R. de Meyere, et Joann. à
Schoonhoven, 1766.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/zwsv3s9f>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

11

NOVA
VARIOLÆ MEDENDI
METHODUS

CUM
SPECIMINIBUS
OBSERVATIONUM
MISCELLARUM, REA
MEDICAM ILLUSTRANTUM.

FRANCISCO CIGARRA,
Liceo de Medicina y Cirugia de
San Carlos de Mexico.

EXACTISSIMO
CALO MEXICO.
ET
LONDINI, A SCULPTORIBUS
1764.

NOVA
VARIOLIS MEDENDI
METHODUS.

CUM
SPECIMINE
OBSERVATIONUM
MISCELLARUM, REM
MEDICAM ILLSTURANTIUM.

Auctore
IOH. FREDERICO CLOSSIO ,
Artium liberalium Magistro, Philosophiæ
ac Medicinæ Doctore.

TRAJECTI ad RHENUM,
Apud { R. DE MEYERE,
ET
JOANN. à SCHOONHOVEN,
1766.

NOVA
VARIOLIS MEDICANDI
METHODUS

CUM
SPECIMINE
OBSERVATIONUM
MISCELLANEOARUM, REM
MEDICAM ILLUSTRANTUM.

348482.

Augusto

IOH. FREDERICO GROSSIO

Virum liberatum Augustae Philo-
sophiae ac Medicinæ Doctorem

PERACTI ad RHEINUM,

CR. DE MEYER,

ET

JOHANN. A SCHROEDER

1766

PRAEFATIO.

Duo scripta Tibi heic offero,
Tuoque judicio submitto,
Lector Benevole. De Pri-
ori quae scire Te volui, in ipsa
commentatione dixi. De posteri-
ori aliqua ante monendus es, quam
legas. Inde a plusculis annis con-
scripsi observationes, rem medi-
cam illustrantes, varii argumenti,
philologici, critici, litterarii, philoso-
phici, pathologici, practici, *cet.* Ne-
que vero materiae tantum, sed for-
mae etiam intuitu, varietatem sum
sectatus. Aliae quippe sunt breves, ex
parte vere laconicae, nudam rem
gestam, vel observatam, exhiben-
tes: aliae, subjecta *Ἐμπειρίαι*, lon-
giores, ad justarum commentatio-
num modulum non numquam pro-

P R A E F A T I O.

xime accedentes. Quod si non omnes scitu necessaria, at utilia tamen, vel certe jucunda, continent. Singularum, inde depromtarum, Triacosten speciminis loco Tibi nunc exhibeo. De selectu faciundo plane non fui sollicitus, quo verius de universis judicare posses. Quod si conatus Tibi meos non omnino displicuisse intellexero, operam fortassis dabo, ut totum opus, quod novis quotidie accessionibus (nulla enim dies sine linea) collocupletatur, per partes, Poeciles medicae titulo insigniendas, publici juris faciam, quarum singulis vel adcuratas et copiosas librorum, partim antiquorum, partim rarorum vulgoque neglectorum recensione et chrestomathias, vel observationes notabiliores, ex libris non medicis collectas, vel Virorum eruditorum de celebrioribus auctoribus judicia et testimonia, vel ad libros, argumentum
ali-

P R A E F A T I O.

aliquod ex professo pertractantes,
analecta, vel minora de morbis et
remediis carmina *), quorum om-
nium complura ad umbilicum jam
habeo perducta, inferam Vale.

- *) Horum specimen exhibet *Carmen de
Cortice peruviano, remedio variolarum
prophylactico, valde limitando* supe-
riori anno a me editum, de quo obiter
heic moneo, pag. 21. vers. 2 pro eo,
quod editum est:

Et redis in vitam, cet.

legendum esse:

In vitamque redis, cet.

Redis enim syllabam ultimam longam
habet, non brevem. Quod contra le-
gem Pediam peccatum, non tam mea,
quam aliena, culpa admissum, excuso
demum carmine, animadverti. Liceat
hac occasione etiam non nulla alia,
quae propter typosetae incuriam in illud
irrepserunt, σφάλματα castigare. Lege

P R A E F A T I O.

itaque pag. 7. vers. 1. levibus pro le-
nibus, et vers. 12. destituere pro di-
stituere: pag. 8. vers. 1. huncque
pro hunc quam, et vers. 7. quos pro
quod: pag. 9. vers. 4. quem pro quam,
et in not. f. lin. 4. Waldschmldius pro
Waldschmldius: pag. 10. vers. 11.
quantum pro quantam: pag. 21. vers.
3. dometur pro domatur.

NOVA
VARIOLIS MEDENDI
METHODUS.

JUVENALIS.

*Numquam aliud natura, aliud sa-
pientia dicit.*

§. I.

Vulgata methodo nullum, nisi sponte, emergere ex variolis, graviter olim pronuntiavit immortalis BOERHAAVIUS *a*). Fuse id postea solideque, uti solet, peculiari libello *b*) demonstravit gratiofus et felix ille Uratislaviensium Medicus, TRALLES. Idem quotidiana adhuc non loquitur, sed clamat, experientia. Ipse, ex quo medicinam aegris facere coepi, nulla alia usus sum methodo, quam SYDENHAMIANA, BOERHAAVIANA, HAENIANA, nisi quod opium, a laudato TRALLESIO *c*) et Ill. TISSOTO *d*) monitus, fere seposuerim, eiusque loco spiritus minerales acidos, ab hoc summo iure impensius commenda-

A 2

tos

a) Aphorism. de cognosc. et curand. morb.

Aph. 1403.

b) Diff. epist. de methodo medendi variolis, hactenus cognita, sæpe insufficiente, magno pro inoculatione argumento. Uratisl. 1761.

c) Tract. de usu opii salubri et noxio in morborum medela. Sect. II. Cap. II. §. XVII. pag. 125. sqq. et Diff. cit. §. XVIII. pag. 95.

d) Epist. de variolis, apoplexia et hydrope. pag. 4. sqq.

tos *e*) , reliquo apparatusui antiphlogistico addiderim. Saluberrimi etiam fuerunt, quos inde percepi, effectus. Neque tamen optima methodus, adcuratissima quamvis diligentia adhibita, semper impedire potuit, quo minus aegroti vel in summum periculum adducerentur; vel plane, vi morbi oppressi, vitam amitterent. Saepius ego tunc, evidenter perspecta Artis nostrae impotentia, tacitus mecum optavi, ut insitionem, cujus insignes praerogativas summamque innocentiam, tot eruditi et sapientes Medici argumentis omni luce clarioribus demonstraverunt, in usum vocare mihi liceret! Sed dolui, per praejudicatas opiniones, in plerorumque animis penitus adhuc insidentes, publicam eius introductionem sperari vix posse, nisi a summis Magistratibus, iure suo illam imperandi utentibus, parentes vel inviti liberos suos ei subicere cogantur. Nactus interea fueram Cel. KRAUSII *f*) et Cl. MEDICI *g*) libellos, ipsam variolarum exstir-

pa-

e) Loc. cit. pag. 43. sqq.

f) Dissert. de variolarum exstirpatione. Lips.
1761.

g) Sendschreiben von der Ausrottung der Kinder-

pationem minantes. Existimabam, reper-
 turum ibi me esse specificam aliquam, ut
 vocant, antidotum, qua in principio sta-
 tim adhibita, imminens morbus omnis
 cum omnibus suis symptomatibus jugule-
 tur. Noveram enim, perspicacissimum
 BOERHAAVIUM *b)* talis remedii pos-
 sibilitatem iam agnovisse, Medicosque ad
 illud indagandum publica cohortatione in-
 citasse: neque, ut de inventione illius de-
 sperarem, MEADII *i)* ratiunculæ
 me inducere potuerant. Verum mox vi-
 di antidotum illam, Duumviris istis æ-
 que, ac mihi et ceteris medentibus, ad-
 huc esse incognitam, ab eorumque cona-
 tibus non alium, quam ab LEIBNITIA-
 NA *k)* hypothese de pestilentia certo a-
 verruncanda, jure exspectari posse even-
 tum. Nihil igitur supererat, quam ut vel
 methodum receptam magis perficere, vel
 aliam, ea efficaciorē, invenire ad-
 laborarem. Diu multumque hac de re

A 3

co-

*der-Blattern. Frankf. und Leipz. (Mann-
 heim) 1763.*

b) Aph. 1391.

i) De variolis Cap. III.

*k) Hanc peculiari Disputatione academica,
 Tu-*

cogitanti in mentem tandem venerunt vesicatoria. Memineram, quotiescumque haec in primo variolarum stadio, ob symptomata anomala, eruptionem praecedentia, adplicari jusseram, tam placidum semper fuisse universum morbi decursum, ut melior fingi ne voto quidem potuerit. Idem ab se observatum esse testabantur alii. Ipse Ill. TRALLES l), magnus alioqui vesicatoriorum in phlegmasiis acutis osor, *aliquoties vidisse se scribit, quando vel vehementes convulsiones, vel soporosi affectus, ante exclusionem variolarum, incipiente, vel durante prima febre, vesicatorium poposcerint, mitiores secutas fuisse variolas.* Perpendens deinceps curatius vesicatoriorum actionem in corpus humanum, eamque cum vera morbi indole comparans, facile mihi persuasi, illa ad coërcendam hujus ferociam aptissimum fore remedium. Nec multo post exoptatissima sese obtulit methodi hujus in pluribus aegrotis experiundae occasio. Vix di-

Tubingae 1721, habita, sub examen vocavit celebris aetatis suae Medicus et Philosophus, ELIAS CAMERARIUS.

l.) *Diff. cit.* §. XXII. pag. 115.

dici potest, quam egregie illa se gesserit. Omnibus enim, adultioribus, aequae ac junioribus tam innocentes prodierunt variolae, ut cum ipsis insititiis de palma contendere posse viderentur. Necdum tamen haec experimenta, utut satis numerosa, confirmandae methodi efficaciae abunde sufficere reputavi. Fuerat enim, ne quid dissimulem, temporis illius epidemia admodum benigna, et perpauca funera ex variolis in rationem Libitinae venerant. Unde ambiguus quodam modo haesi, utrum variolarum istarum innocentia epidemiae ingenio, an methodo adhibitae, potius deberetur? Grassante igitur alia epidemia, eaque valde quam periculosa, (multos enim, a solertissimis, methodumque antiphlogisticam adprime callentibus Medicis summa cum cura tractatos, diem supremum obiisse videram) eandem iterum in usum vocavi, effectusque superioribus per omnia similes, haec quoque laetus observavi. Satis liquido perspectum nunc habens, omnia, ex variolis alias timenda pericula, per hanc methodum efficacissime praecaveri, nefas esse duxi, usibus publicis eam diutius invidere. Neque dubito, quin ii, quibus Artis nostrae

incrementa, et miserorum aegrotorum salus, curae cordique sunt, conatus hos meos benevole sint excepturi.

§. II.

Dabo ante omnia pleniorē methodi descriptionem. Ut primum ad aegrotum aliquem arcessor, in eoque signa variolarum imminentium animadverto; praemissa, si aliunde nihil obstet, venae sectione in brachio, utrique furae, antea tepida lotae, ac pannis asperioribus calefactis probe perfrictae, vesicatorium satis largum statim impono. Medici in usu generosi hujus remedii plerumque id peccant, quod illud propemodum solis praesentissimis malis destinant *a*). Quotus enim quisque vesicatoria in variolis prius adhibet, quam

a) Naevum hunc jam ante me notavit III. STAHLIUS in *diff. de motu sanguinis, a crasi et viis non pendentibus, vitiis, prudenter tractandis. Hal. Magd. 1709. hab. §. LXIII.* Et sapienter MEZGERUS in *Thef. chiriatr. Syllog. VII. de vesicatoriis, Tubing. 1679. edit. §. XII. monet: In tempore ad haec venire, rerum omnium primum est.*

quam vel convulsiones, vel carus, vel alia symptomata gravissima, ea vi quasi extorserint? Ita vero mirum non est, spem inde conceptam saepius decollare, et aegros nihilo secius fato cedere. Factum hinc est, ut multi vesicatoria cane peius et angue horreant, persuasissimum habentes, illa non, nisi rebus plane perditis et conclamatis, imperari. Unde conpluries parentes, vel amicos, adplicationem illorum pertinaciter recusare audias, dicentes: *Quid miserum aegrotum amplius discruciemus? Tamen ipsi moriendum est.* Regrens aliquando, salvas adhuc esse res aegri, nec dum praesens ipsius cervicibus impendere periculum, id responsum tuli: *At dicta et facta tua inter se non congruunt. Quid enim vesicatorium ipsi imponeres, nisi vitae exspes esset?* Equidem, quo maturius vesicatoria admoveo, eo laetiores effectus inde consequi video. Quod enim adulto morbo conducit remedium, incipienti multo magis conducat, necesse est. Numquam igitur exspecto, dum graviore consurgant symptomata; sed, simul ac febris vel levissima sui praebet indicia, illico ac sine ulla mora vesicatoria adfigi jubeo. Erunt fortassis, qui tutius judicent,

A 5

il-

illorum usum tantisper procrastinari, dum ipsa exanthemata in cute comparere incipiant: si quidem non parum saepe contingat, ut, variolis epidemice grassantibus, infantes, antea nondum istis tentati, eadem fere ratione male habeant, qua alii, variolis correpti, ab initio habere consueverint, et nihil tamen exanthematum erumpat: non vanum igitur metum esse, ne vesicatoria minus tempestive adhibeantur, atque inde gravius aliquod damnum in corpus redundet. Speciosa, fateor, est haec objectio. Negare non possum, nulla esse variolarum imminentium signa, ut scholae loquuntur, univoca, id est, nulli alii morbo communia, adeoque facile fieri posse, ut Medicus, illas suspicans fallatur. Accidit hoc aliquoties claro spectatoque aetatis suae Practico, ROSINO LENTILIO *b*), ut aegri infantes omnia variolarum ingruentium symptomata ipsi ostenderent, eventu postea docente, dentitionis fuisse, quae variolis adscripta fuerant. Idem mihi quoque plus semel obtigisse non diffiteor. Et, ut PUBLIANUM illud habet:

Cui-

b) Eteodrom. medico-pract. pag. 132. 133. et pag. 291. 294. 297. seq. 443. et pag. 470.

Cuivis potest accidere; quod cuiquam potest. At nolim tamen ego idcirco differre vesicatoriorum adplicationem. Excitaverat laudatus LENTILIUS *c)* uni ex aegrotis suis vesicas, sed tantum abfuit, ut quidquam noxae hic inde sentiret, ut potius in dies melius haberet. Nec meis aegris vesicatoria nocuisse, umquam expertus sum. Immo, quum omnes morbos, qui variolarum initia interdum mentiuntur, ratione animoque lustrō, in plerisque ea vere utilia, in nullo damnoſa eſſe, facile intelligo. Ut multa itaque largiar, minus neceſſaria, aut ſupervacanea, non nunquam eſſe poterunt. Id vero, quemadmodum confido, a maturiori illorum uſu neminem prohibebit, qui, quanta hic polliceatur commoda, ex ſequentibus pagellis cognoverit.

§. III.

Ipsa vesicatoria ſic parare ſoleo: Sumo emplaftri melilotini, vel alius emollientis, quantum opus eſt, idque, aceto ſcillino ſubactum, et ſuper aluta, vel lin-
teo

c) Loc. cit. pag. 470.

teo crassiori, extensum, cantharidibus selectioribus, recens in pulverem redactis, liberalius conspergo. Concinnata hunc in modum emplastra vesicatoria semper mire efficacia fuisse reperi: quum e contrario ea, quae ex pharmacopoliis, vel constringinis, plerumque dudum jam parata, adferebantur, saepius vel nimis debilia, vel plane inertia, deprehenderim. Nam, uti peritissimus LENTILIUS *a)* vere monuit, *emplastra vesicatoria aetatem non ferunt; sed virtus cantharidum successu temporis evanida redditur.* Neque vero certior solum est, sed citior quoque nostrorum vesicatoriorum effectus. Quod enim a vulgaribus, etiam fatis recentibus, vix intra duodecim, vel sedecim horas, id ab hisce tantum non semper dimidio istius temporis spatio praestatur. Nuda enim heic, non, ut ibi, aliis aditamentis involuta atque obtusa, corpori admoventur cantharidum spicula. Accelerat quoque eorum actionem quadamtenus, admixtum emplastro melilotino, acetum scillinum. Plures quidem cum Cl. ORTLOBIO *b)* in ea versantur sen-

a) Loc. cit. pag. 1264.

b) Exercitat. medico-chirurg. de vesicatoriis
Lips.

sententia, ut vires cantharidum per illud infringi existiment. Sed his experientia pariter, ac ratio, refragatur. De illa provoco ad eruditissimi CARTHEUSERI c) testimonium, ita scribentis : *Iterata Chemicorum experientia conprobatum est — — — acida virtutem vesicatoriam pulveris cantharidum intendere. Scio quidem, nonnullos contrariam tueri sententiam, et acetum corrigentibus adnumerare: ast scio etiam, opinionem eorum experientiae repugnare, quae dudum docuit, acetum, emplastris vesicantibus additum, activitatem non minuere, sed potius majorem reddere. Et qua, quaeso, conditione acrimoniam cantharidum mitigare poterit acetum, quod ipsum, in primis scillinum, per se jam satis acre est? Aequae profecto absurde illi cantharides per acida mansuescere statuunt, ac veteres opium per piper rotundum et longum, album et nigrum, Zingiber, Zedoariam, pyrethrum, scillam, euphorbium, myrrham, camphoram, castoreum, cinnamomum,*

Lips. 1696. edit. §. VIII. Acetum, sive simplex, sive scilliticum fuerit, eas (cantharides) potius destruit.

c) *Fundament. mater. medic. Part. I. Sect. VII. Cap. X. §. III.*

mum, cariophyllos, aliaque consimilia calida, acria, aromatica, corrigi opinati sunt. Quin majore hi digni sunt venia, quod, calidissimum opii ingenium nescientes, ad pharmaca conclamati frigoris *d)* id retulerunt: illi autem cantharidibus vim acrem, mordacem, calidam, tantum non igneam, uno omnes ore adscribunt. Maneat igitur, vesicatorii nostri actionem, adfuso aceto scillino, paullo celeriore fieri. Nec nihil praeterea ad eam promovendam facit praemissa adplicationi surarum lotio et frictio. Illa quidem cavetur, ne cuti unguinosi quid inhaereat, quod spiculorum aciem hebetet: per hanc autem eadem magis incalescit, porique referantur, ut liberior istis pateat transitus.

§. IV.

Alutam, cui emplastri massa inducta est, deligatione strictiore in pedibus firmo. Eo magis haec necessaria est, quando febris jam ita invaluit, ut aegrorum corpus et membra ex anxietatibus, deliriis et convulsionibus impetuosius exagitentur.

Fa-

d) Utitur hac dictione MACROBIUS *Saturnal. Lib. VII. Cap. V.*

Facile enim , neglecta illa , vel laxiore facta , accidere potest , ut vesicatorium adfixum loco suo moveatur , vel plane decidat. Tunc vero plerumque non modo iustum effectum non edit ; sed plures etiam maioresque aegroto dolores creat. Plusculorum exemplorum ipse memini , a vesicatoriis delapsis in dorso , pectore , abdomine , genitalibus , alibique ubi forte haerant , infinitas vesiculas parvas , exquisitissimum ardoris sensum inferentes , fuisse excitatas. Et credo , perpaucos fore Medicos , qui similia aliquoties non observaverint. Neque vero strictior tantum , sed provida etiam , requiritur deligatio : ne aluta , desuper compressa , vesicam elevari prohibeat. Facillime id impediri potest encheresi mihi familiari , quae talis est , ut per alutae limbum superiorem et inferiorem fasciolas aptas traiciam , quibus pedi adligetur.

§. V.

Loca , a cantharidibus exulcerata , non unum tantum alterumve diem ; sed per universum morbi decursum , aperta servare , novaeque cuticulae generationem praepedire , studeo. Id quod duobus potis.

tissimum modis efficio. Ubi suspicor, superiora vesicatoria officio suo nondum, quod satis est, fecisse; emplastrum album coctum, vel de spermate ranarum, vel de minio, nunc, praeunte III. WEDELIO *a*), cum aequali, nunc laudati LENTII *b*) exemplo, cum quarta emplastri vesicatorii vulgaris, ejusque recentis, parte permixtum, impono. Ubi vero effectum, ab illis editum, sufficere posse intelligo; solam theriacam, linteo in emplastri modum inductam, adplico. Haec enim, quum non sit, nisi variorum aromatum, radicum, herbarum, seminum, gummi resinarum, balsamorum acrium congeries; non potest, quin, partes excoriatas vividius stimulando, continuum humorum fluxum sollicitet. Equidem in vulneribus et ulceribus, ad suppurationem excitandam; promovendam, et alendam, nihil adhuc inveni illa utilius. Nec inviti aegrotorum parentes et amici, consolidationem ulcerum propter intempestivam misericordiam importunius alias urgere soliti, theriacae adplicationem vident, falsa illa opinione, quam lubens iis relinquo, ducti

a) De facult. medicam. Lib. I. Sect. II. Cap. VI.

b) Loc. cit. pag. 130. et 1264.

ducti, remedia opiata externo non minus, quam interno usu, virtutem praestare anodynā.

§. VI.

Inter haec omnia illa sapientissima monita et praecepta, quae SYDENHAMUS, HAENIUS et TISSOTUS, de aëre, de cubitu, sessione, victu et potu aegrotantium, dederunt, exactissime observari curo. Cubicula, in quibus aegri decumbant, eliguntur quam spatiosissima, aequae, si fieri licet, ad orientem potius aut septemtrionem, quam ad occidentem aut meridiem, conversa, quibus aër temperatus et purus omni ratione conciliatur. Numquam permittitur, ut plures homines simul diutule apud aegrotum commorentur, multo minus, ut lectum, in quo cubat, veluti corona quadam circumdent. Faeces, per alvum et vesicam redditae, sine ulla mora asportantur. Omnia suffumigia exfulant, quibus acetum, lapidibus candentibus, ut in vapores abeat, inspersum substituitur. Saepius de die, mane in primis et vesperi, una vel altera fenestra, simulque cubiculi janua, aperitur. Vere et aestate plerumque

B in-

interdiu et noctu apertae servantur. Caloribus magnis, pavimento et tabulatis vell frigida, vel acetum, adspargitur, vasaque aqua repleta, cui fraxini aut salicis ramii virentes immersi sunt, hinc inde per cubiculum collocantur. Hibernis mensibus aëris tepor caminorum potius, quam fornacum, ope sustentatur. Vix dici potest, quantum illi salubritatis adferant. Ignis enim luculentus in iis accensus, ut ex vero monet III. PRINGLIUS *a*), perpetui ventilatoris officio fungitur. Unde, quanta in iis vis insit ad impediendam, vel emendandam, aëris corruptionem, me vel tacente, perspicuum est. Aegri stragulis et culcitris non obruuntur, sed iis dumtaxat, quibus fami consueverant, vel levioribus etiam, teguntur. Aulaea remota manent. Iisdem hic situs praecipitur, ut erectus sit truncus, crura declivia. Caput non, nisi levissima, tegunt, pedes autem calidiores servant. Quotidie, nisi aër valde inclementis prohibeat, e lecto surgunt, et per plures horas vel in sella sedent, vel in cubiculo obambulant. Infantes, non dum im-

a) *Observations on the diseases of the Army*
Part II. Chap. III. §. III.

incedere valentes, nutricum vel ancillarum
 ulnis gestantur. Interea, dum extra lectum
 degunt, hic sternitur, mutatur, et aëre
 perflatur: ipsis autem lintea pura, sanis cor-
 poribus aliquam diu admota, induuntur.
 Victus est tenuis, minimum nutriens. A-
 nimalis omnis interdicitur. Ne tenuissima
 quidem carnum inscula, nisi citri succo,
 vel, quod praestat, aceto condita, con-
 ceduntur. Hordei, vel avenae, ptisana cum
 melle et nitro, poma aut pruna cocta, fe-
 re sola porriguntur. Potui, quem copiosum
 esse jubeo, praeter ptisanam, inserviunt
 decocta ex radicibus herbisque emollienti-
 bus et refrigerantibus, infusa foliorum
 theae, vel florum sambuci, aut tiliae, cum
 lacte, emulsiones ex seminibus frigidis, ran-
 coris expertibus, cum sirupo althaeae et
 nitro, aqua, in qua panis tostus maduit,
 aqua cum lacte, lac ebutyratum, serum
 lactis, oxygala. Alvus, ultra biduum mo-
 rans, clystere molliente, cui nitrum ad-
 jectum est, referatur. Aliis medicamentis
 non egeo.

§. VII.

Descriptioni methodi, haecenus datae, subjungenda nunc est commodorum, ex vesicatoriis redundantium, enumeratio. Quae ipse expertus sum, haec fere sunt:

I. Febrem variolarum primam jugulant, vel insigniter certe mitigant.

II. Eruptionem exanthematum promovent.

III. Eorundem retrocessionem impediunt.

III. Parciores illorum proventus efficiunt.

V. Eadem a facie arcent.

VI. Oculos ab omni injuria defendunt.

VII. Nitorem vultus sincerum integrumque conservant.

VIII. Febrem secundam vel omnino praecavent, vel mitissimam efficiunt.

IX. Reliquias variolarum praepediunt.

Singula seorsim jam explicabimus atque illustrabimus.

§. VIII.

EFFECTUS I.

Vesicatoria febrem variolarum primam jugulant, vel insigniter certe mitigant.

Hunc statim effectum, non dubito, quin plerique in dubium revocaturi, vel plane negaturi sint, utpote persuasum habentes, in cantharidibus febrificam potius, ut ita loquar, quam febrifugam, vim inesse. Disertis fane verbis, et sine ulla limitatione, illam ipsis tribuunt, praeter sexcentos alios, Triumviri summi, BOERHAAVIUS *a)*, TRALLES *b)*, TISSOTUS *c)*. Neque ego ipse illam, fat

B 3 ex.

a) Commentar. ad Aphor. 75. Miror, claros Viros adeo saepe vesicatoria laudare. Faciunt quippe per se febrem.

b) Diss. cit. §. XVIII. pag. 102. Si umquam in variolarum medela valent vesicatoria, valebunt unice, ubi febris torpet, et ubi ere aegri futurum erat, fortius insurrexisse vitalem humorum circuitum, ad faciendam et excitandam, non ad inhibendam, febrem.

c) Epist. cit. pag. 40. Hae sunt vires cantharidum ——— febrim, inflammationem, calorem ——— augent.

expertus, infitiri possum. Sed necessariam, constantem, et perpetuam esse, sine audacia negare audeo. Facit mecum, nisi omnia me fallunt, Illustrissimus Archiatrorum Comes, SWIETENIUS *d)*, dicta PRAECEPTORIS ita molliens, ut *intempestive* tantum *adplicatas cantharides febrem facere* perhibeat. Et constat sane inter omnes, nullius medicamenti actionem esse absolutam, sed semper corporum, quibus adplicatur, conditiones sequi. Has vero non diversas tantum, sed plane contrarias, esse posse, itidem neminem negaturum esse existimo. Facile itaque adparet, unius ejusdemque pharmaci adplicationem contrarios quoque, et sibi invicem repugnantes, sequi posse effectus. Neque distitutor, quibus haec confirmem, exemplis, a memet ipso observatis. Feminae, colica hysterica et alvi obstructione laboranti, cui laudanum liquidum Sydenhamianum dederam, mitigatis doloribus, lene subjuncturus eccoproticum, fat large ex illo mota est alvus, exclusis multis faecibus viridescantibus, neque altero pharmaco opus fuit. At opium tamen, uti experientiis et rationibus demonstravit cruditis-

d) Commentar. ad eundem Aphorismum.

tissimus TRALLES e), per naturam suam excretionem alvinam retardat et cohibet. Et ipsa illa femina idem remedium, alio tempore sumtum, re vera triduanam alvi constipationem peperit. Corticem peruvianum adstringendi facultate pollere, hominem, qui ignoret, arbitror esse neminem. Plures diarrhoeas ipse feliciter eo sanavi, dirisimamque arthritidem ex dysenteria, illius abusu suppressa, oriri meminimus. At virum habui pigrioris alvi, quae nulli, neque leniori, neque validiori, cathartico, sed soli cortici peruviano, auscultavit, continuatoque ejus usu, sponte tandem officio suo fungi didicit. Ipsae cantharides luculento sunt exemplo. Quis, eas saepius dysuriae, immo ischuriae f), au-

B 4

cto.

e) *Tract. de usu opii salubri et noxio. Sect. I. Cap. II. §. XIV. pag. 143. sqq. et Cap. V. §. XVIII. pag. 273. sqq.*

f) *Cl. CUSSON in Ill. BOISSIER de SAUVAGES Nosolog. Method. Tom. III. Part. II. pag. 371, Hanc ischuriam ad nephriticam, hoc est, a renum inflammatione pendentem, retulit, Sequitur ergo, ut cantharides ischuriam non faciant, nisi renes antea inflammaverint. Sed perpetuum hoc non esse, nuper demum manifesto exemplo didici Tonfor quidam, ultra novaculam sapere volens, puellae, atrocissima arthritide*

ctores esse, ignorat? At vidi in hydropico ab
 iis, interne sumtis, copiosissimam excitatam
 diuresin. Quid? quod gravissimam ischuriam
 renalem, omnibus aliis remediis, atque ipsi
 adeo satis spiritui, potentissimo alias phar-
 maco diuretico, nunc autem unam tantum
 alteramve guttulam humoris crassi et visceri
 aegerrime provocanti, immorigeram, eo-
 dem

vaga laborantis, femoribus bina praegrandia vesti-
 catoria adfixerat. Nata inde confestim dysuria,
 tandem ischuria. Tertio morbi die in auxilium
 vocatus, omnia quidem ischuriae spuriae, sed
 nulla febris alicujus inflammatoriae, aut nephri-
 tidis, signa deprehendo. Jubeo aegram continue
 magnam lactis calidi copiam, in quo manna ca-
 labrina selectior et nitrum soluta erant, haurire.
 Excitatur inde diarrhoea serosa, multum leva-
 minis adferens. Prodit etiam aliquoties lotium,
 sed parcum et aquosum. Continuato remedio,
 simulque vaporis balneo adhibito, brevi morbus
 perfecte solvitur. Arthritidem postea debellavit
 napelli extractum, per duodecim circiter dies
 usurpatum, succedente scabie critica. Qualis ista
 haec ischuria? An nephrospastica? Equidem ita
 censeo. Rusticus in pago vicino, itidem arthri-
 ticus, eodem tempore ab eodem tonsore per in-
 tempestivam vesicatoriorum adplicationem in idem
 morbi genus conjectus, arcessito alio Medico,
 nescio, qua ratione tractatus, nisi quod cathete-
 rismum sine ulla urinae emissionem institutum
 memini, nono a suppressa urina die miserrime
 interiit.

dem pacto ipse perſanavi. Quid itaque obſtat, quo minus veſicatoria, febrem aliquando ſub certis conditionibus excitantia, his in contrarium verſis, illam mitigent, vel plane profligent? Non eſt hujus loci, conditiones illas, ſub quibus febrifica evadunt veſicatoria, exponere: id quod alibi commodius fiet. Id vero heic agendum mihi eſſe ſentio, ut, quomodo febrem variolarum primam jugulent, vel mitigent, planum faciam. Requiritur huc, ut cantharidum actio in corpus humanum, et febris iſtius natura, ſollicitius antea explicentur, per ſe patet. *Obscure huc uſque dictam eſſe veſicantium actionem*, vere ſcribit Ill. TISSOTUS g). Quid igitur mirum eſt, quod de uſu et abuſu illorum tantus regnet inter eruditos diſſenſus, eademque in iſdem morbis.

Laudentur ab his, culpentur ab illis? Quod ſi enim ad liquidum perducta eſſet illorum actio, ſemper adcurate et vere determinareliceret, utrum in hoc illove morbo prodeſſent, an obeſſent. Optavit hinc Ill. TRALLES b) *ut aliquis*

B 5

me-

g) *Epist. cit. pag. 180.*b) *Diff. cit. §. XIX. pag. 100.*

medentum eadem methodo, qua ipse opii
 usum salubrem et noxium ex solidis et
 fallere nesciis principiis adstruere labora-
 vit, vesicatoriorum usum et abusum, in
 commoda praxeos cultioris, adstrueret.
 Ceperam ego jam ante, quam haec lege-
 ram, tale consilium, pluraque, ad inda-
 gandam cantharidum actionem, tum in
 meo ipsius, tum in aliis, hominum pari-
 ter, ac brutorum animantium, corporibus,
 institueram experimenta, nec dum institue-
 re desii. Interea, quaecumque de eadem
 alii litteris consignarunt, laudesque et vi-
 tuperia remedii in omni morborum gene-
 re, sedulo collegi, et colligere adhuc per-
 go. Nec, si DEUS vitam, vires et o-
 tium concefferit, labores istos ad finem
 a me perductum iri, despero. Plenam
 igitur, numerisque omnibus absolutam,
 actionis vesicatoriorum expositionem tanti-
 sper reservanti, ea dumtaxat illius momen-
 ta heic attulisse sufficiat, quae ad praesens
 argumentum explanandum quam maxime
 sunt necessaria. Actio cantharidum neu-
 tiquam est physica, sed mere mechanica.
 Epidermidi impositae, spiculis, quibus ar-
 mantur, tenuissimis et subtilissimis mu-
 cum, vasculorum capillarium apicibus cir-
 cum

cumfufum, diffolvunt atque attenuant, remotoque hac ratione naturali illorum o. perculo, ductus inhalantes paullo liberius fubeunt, et per hos ad ipfum fanguinem deferuntur, in quem eodem pacto, quo in mucum illum, agunt, naturalem particularum cohaefionem imminuendo, eas ab fe invicem difjungendo, et in minores moleculas dividendo. Actio igitur veficatoriorum in partes fluidas in hoc confiftit, ut majorem ipsis fluiditatem concilient. Haud obfcure jam, opinor, intelligitur, quomodo veficatoria adverfus primam variolarum febrem conducant. Ex inflammatoriis genere eam efle, apud omnes in confeflo eft. Jam vero in his fanguis multo eft vifcidior, quam in fanitate, atque, quo vifcidior hic eft, five, quo minor eft feri diluentis ad cruorem proportio, eo major eft illarum acuties. Idem ergo in febre variolofa obtineat, necelfe eft. Docet id manifefiffime fanguis, e vena fecta miffus, pleuritico fimillimus, crufta alba contectus. Et, quo maturius venae fectio inftituitur, dum febris fatis adhuc mitis eft, eo tenuior et mollior crufta illa eft: quo ferius, dum incendium in flammam jam erupit, eo craffior et tenacior.

Sed

Sed *nimiae spissitudinis et lentoris testem* crustam istam esse, verissime monet Ill. TRILLERUS *i*). Nonne itaque necessaria consecutione efficitur, ut ea remedia, quae lentorem illum et visciditatem sanguinis dissolvunt, optima heic se praestent febrifuga? Inter BOERHAAVIANA oracula est, *omnem febrem inflammatoriam illico cessaturam, si sanguis omnis subito in aquam converti posset* *k*). Tale quid efficiunt cantharides, mixturam sanguinis turbantes, et bonam cruoris partem in serum mutantes. Crebris id didici experimentis. Quotiescumque, post vesicatorii adplicationem, horum faciendorum gratia, venae sectionem iteravi, sanguis nihil crustae, et cruorem, copiose sero dilutum, exhibuit: et idem tamen, vix viginti quatuor horis ante emissus, saepe crusta tenacissima obductus, seroque fere omni destitutus fuerat. Acutissimas pleuritides una saepius venae sectio, non valde larga, vesicatoriis simul in usum vocatis, sustulit: in malo minori sine his vix quatuor, vel qu-

i) Commentat. de pleuritide ejusque curatione. Cap. II. §. XXII.

k) Vid. Ill. TRALLERII *diff. cit.* §. XIV. pag. 82.

quinque, eademque uberrimae, profuerunt. A resolutione igitur, non a revulsione sanguinis, ut vulgo statuunt, maxima ex parte dependet eximia illa virtus, qua vesicatoria in aliis febribus inflammatoriis, ut pleuritide, phrenitide, cynanche, *cet.* sese commendant. Miror, a non nullis, tamquam rem miram, adnotatum esse, quod adplicationem vesicatoriorum exceperit frequentiae et duritiei pulsus imminutio. Ego vero, in quocumque morbo inflammatorio illa adhibui, hoc phaenomenon numquam non observavi. Et quomodo, quaeso, pulsus frequens et durus esse perseveret, ubi, quae illum excitat, febris est imminuta? Uti vero hujus, ita etiam symptomatum, ipsam comitantium, efficacissimam medelam constituunt vesicatoria. Sunt illa non raro periculi plenissima, nec numquam plane mortifera. Graviores haec tantum volo, anxietatem, orthopnoeam, syncope, convulsionem, delirium, carum. Numquam haec ingruunt post vesicatoriorum adplicationem, et, quando jam adsunt, his admotis, brevi fugantur. Omnia enim non aliunde pendent, quam quod viscidum illud, quo sanguis scatet, per tenerissima pulmonum et cerebri vascula li-

be-

bere transire non potest, eaque infarcit. Atque hoc dissolvendo potius, quam torpidam naturam, cui symptomata ista a plerisque adscribuntur, excitando, Vesicatoria heic prodesse, persuasissimum habeo. Neque enim vere debiles sunt vires vitales, sed duntaxat oppressae. Vulgo quidem hanc oppressionem, sive suffocationem, non, nisi a nimia humorum copia, derivant. Sed iusta etiam sanguinis copia, immo oligæmia, si visciditatem habeant conjunctam, omnibus polyæmiæ effectibus excitandis pares sunt. Ac sane, quod ὥς ἐν παρόδῳ heic moneo, multum a vulgaribus Practicis peccatur, quod sanguinem spissum et nimium vix, aut ne vix quidem, discernere didicerunt.

§. IX.

EFFECTUS II.

Vesicatoria eruptionem Variolarum promovent.

Eruptio exanthematum variolosorum variis modis peccare solet. Nunc enim illa ultra usitatam periodum tertii, vel quarti

ti , diei moras nectunt , nunc , protusa jam , stationem suam non servant , sed subinde evanescunt , subinde comparent , nunc aliae post alias , novae , post multas jam praegressas , emicant. Plerique heic iterum non , nisi virium vitalium torporem , partiumque solidarum irritabilitatem nimis imminutam et languentem , adculant. Alii , et majori quidem jure , systemati solidorum nimis irritabili et spasmi perturbationem illam eruptionem tribuunt. Est inter hos cum primis , praematura morte orbi literario ereptus , celeberrimus Academiae Lugdunensis Professor , WINTERUS , cujus de variolis doctrinam peculiari disputatione *a*) exhibuit Cl. van JUCHEM. Sed unde spasmus ? Nonne ab inaequali sanguinis per corpus distributione ? Et unde haec , nisi ab ejus potissimum visciditate ? Cui enim hominum generi , ut hoc unum adferam , spastici adfectus sollemniores sunt , quam hypochondriacis , quos spissitudine humorum laborare , apud omnes in confesso est ? Vides igitur , ipsum praecipue lentorem phlogisticum exanthema

a) De variolis atque actione miasmatis variolosi. Lugd. Bat. 1755.

matum eruptioni obstare. Prodire illa per modum alicujus criseos, nemo dubitat. Critice autem nihil excernitur, nisi coctum, hoc est, eo mobiliratis redactum, ut per emunctoria corporis eiici queat. Quam diu igitur materia variolosa adhuc *ἀπέντος*, hoc est, justo crassior et viscidior est, tam diu vel plane non ad vasa capillaria pervenire potest, vel, si vi quadam atque impetu ad ea propellitur, ipsisque intruditur, in angustissimis hisce canaliculis subsistit, lentore suo oscula illorum obstruit, atque ita depositionem sui ad cutem ipsa impedit. Si aliquatenus quidem, sed non dum satis, subacta est, pars quidem illius tenuior ad cutem protrudi potest, sed reliqua, longe plerumque major, in corpore adhuc retinetur, per vim vitalem magis praeparanda et resolvenda. Quod quidem ubi accidit, mirum non est, quod febris haud cessat, et exanthemata nova prioribus identidem succrescunt. Et, quum propter visciditatem sanguinis, adhuc perseverantem, spasmi solidarum partium non dum satis conquiescant, sed vascula cutis justo plus adhuc crispentur, quid facilius accidere potest, quam ut illa etiam exanthemata, quae jam emicuerunt, vacillent? Nihil horum, vesi.

vesicatoriis ab initio statim admotis, unquam a me observatum est. Solvendo enim atque attenuando sanguinis lentorem, omnia eruptionis maturae et sufficientis obstacula remonent, eoque ipso periculosos, immo non raro funestos, variolarum, impeditius prodeuntium, effectus praecavent. At nonne justo citior hac ratione evadit eruptio, et crisis praecipitatur? Citius erumpere exanthemata, fateor. Adplicatis primo morbi die vesicatoriis, jam sub finem secundi, vel initium tertii, prodiisse vidi. Damnant gravissimi Auctores, SYDENHAMUS *b)* BOERHAVIUS *c)* et HOFMANNUS *d)* citam eruptionem. Sed cur damnant? Quia post illam non desinere febrem, sed cum gravissimis exacerbationibus saevisque symptomatibus pergere observarunt. Sed unde illa febris continuatio? A materia variolosa, uti dixi, non dum satis resoluta. Non igitur damnanda est illa eruptio ideo, quod cito fit, sed quod fit sine praevia universae molis excernendae coctione. Atqui vero,
huic

b) Opp. pag. 135.

c) Aphor. 1385. et 1398.

d) Medicin. Systemat. Tom. III. Part. I. Sect. I. Cap. VII. pag. 50.

huic vesicatoria omnem , quam decet tenuitatem et mobilitatem conciliarunt. Tuto igitur confidi poterit eruptioni, etiam si ante quartum, vel tertium, jam diem evenerit. Equidem constanter exanthemata, quo maturiora, eo laudabiliora, vidi. Et eruptionem illorum, vere criticam, primo jam et secundo ab invasione morbi die factam, adnotavit sollertissimus RIVERIUS *e*). Nec me hilum movent, quae de criseos praecipitatione dicuntur. Dies enim certos et statos ad criseum essentiam non pertinere, multiplex me docuit experientia, et celeberrimi Viri dudum monuerunt. Citiolem pepsin citior quoque, si cetera paria fuerint, subsequitur crisis. Et cur illam natura, potentioribus remediis adiuta, breviori non absolvat tempore ?

§. X.

e) *Prax. Med. Lib. XVII. Sect. II. Cap. III. pag. 630.*

§. X.

EFFECTUS III.

*Vescatoria retrocessionem variolarum
impediunt.*

Quotiescumque haec accidit, aegroti admodum de vita periclitantur, et frequentius fato cedunt. Gravissimos et acutissimos morbos, ut apoplexiam, cephalitidem, gastritidem, pneumonitidem, *cet.* inde prognatos fuisse, observationum medicarum scriptores testantur, et aliquot illorum ipse observavi. Mirantur non nulli, qua ratione retrocedens haec materia, quae a vitali humorum consortio saepe minimo ante exclusa, et, quoad in illo manserit, omnis noxae expers fuerit, tam repentinas strages edere queat, atque ad explicandum hoc phaenomenon, illi in cute detentae, virulentam quamdam indolem accedere, et ex hac funestos illos effectus repetendos esse, contendunt. Sed primum falluntur, quum materiam variolosam, a reliqua humorum massa non dum segregatam, aut in corpore adhuc inclusam, plane innoxiam esse sibi persuadent. Unde enim, nisi ab illa, excitantur dira

illa symptomata, quae impeditiorem exanthematum eruptionem toties comitantur? A convulsionibus autem et caro, vel orthopnoea, facilis est in apoplexiam et cephalitidem, vel pneumonitidem, transitus. Et quo, quaeso, morborum genere, nisi aut uno ex his, aut simili, moriuntur, qui in primo morbi stadio interdum ad plures abeunt? Deinde facile quidem largior, materiam variolosam, ad cutem propulsam, mora et stagnatione acriorem reddi: neque tamen hinc solum illas nocendi vires derivaverim, sed inde potius dependere crediderim, quod quam diu illa ex sanguine non dum peritus secessit, hujus lentore involuta, minus liberum agendi spatium inveniat, postea vero, hoc resoluta jam et attenuata, retrogrediens, sui juris facta, et ab involucro nudata, visceribus incumbat, atque ita perniciosam suam vim longe expeditius iis exerceat. In revocandis retrogradis hisce exanthematibus summam esse vesicatoriorum efficaciam, omnes uno ore confitentur, eandemque ipse in desperatis aliquot casibus expertus sum, in primis, ubi sulfur antimonii auratum, mirificae, supra quam cuiquam inexperto credibile est, virtutis remedium, simul adhibui. Dubium itaque

que esse non potest, quin eadem ipsam retrocessionem impedian. Therapeuticum enim remedium quomodo non etiam sit prophylacticum? Manifestius etiam id patebit, ubi, causis, exanthematum retrocessionem generantibus, contraria esse vesicatoria, demonstravero. Omnium frequentissima est perspiratio cohibita. Quam diu haec viget, numquam timenda est retrocessio. Quoties autem, vel admissio aëre frigido, vel gravi oborto terrore vel aliunde, salutaris ista excretio supprimitur, facillime accidit, ut exanthemata ab exterioribus ad interiora relabantur. Altera, satis etiam frequens, causa est diarrhoea, qua ingravescente, vitalis humorum motus ex peripheria ad centrum invertitur, eoque ipso nascentia, vel nata jam in cute, exanthemata vi quadam ad partes corporis internas retrahuntur. Vires vitae debiliores, quae, sicut variolas aegre expellant, ita etiam in peripheria sustinere nequeant, cum aliis huc referre nolim, veram naturae astheniam, illa, quam diarrhoeae profusiores inducunt, excepta, in iis dumtaxat variolis, quas miasma aliquod putridum fovet, quibus vero methodus mea non est dicata, locum invenire, pro comperto

atque explorato habens. Jam vero primum vesicatoria, praeter id, quod fluidas corporis nostri partes attenuant, solidas etiam, quibus incumbunt, spiculis suis exstimulant, majoremque humorum ad eas adfluxum provocant. Neque hoc in eam tantum cutis parte praestant, cui proxime et *αμέσως* fuerunt admota, sed, ex lege stimulorum, reliquam etiam in consensum trahunt, adeoque, uti praeclare monet Ill. TISSOTUS *a)*, totius cutis functiones exsuscitant, tametsi uni dumtaxat parti applicentur. Verum, ubi humores, satis abundeque attenuati, continue ad cutem adpelluntur, ibi perspiratio non modo haud ita facile cohibetur, sed etiam, si paululum forte cohibita fuerit, statim postliminio restituitur. Unde suo jure diaphoretici heroici adppellatione ea insignivit Medicus Judaeus, WOLFSHEIMERUS *b)*. Memini equidem quorundam ex aegrotis meis, huic medendi methodo subjectis, qui negligenter custoditi, aëri satis frigido sese exposuerunt, nec quidquam inde perpe-

sunt

a) Epist. cit. pag. 125.

b) Disp. de diaphoreticis, medicinae universalis loco habendis. Hal. Magd. 1742. babb. §. XXII. in Schol.

sunt incommodi. Eadem agendi ratione, id est, humores ad cutem fluere cogendo, diarrhoeam quoque praecavent. Aucta perspiratione, excretio alvina semper imminuitur. Unde illud HIPPOCRATICUM *c)*: *Cutis raritas, alui densitas*. Etenim alui laxioris conditio, sine qua non, ut cum Ontologis loquar, est intestinorum per liquidum, in glandulis ipsorum secretum, lubricatio, faecumque externandarum per idem liquidum humectatio. Necessarium igitur est, ut ea, quae liquida ab intestinis aliorum derivant, alvum hoc ipso cohibeant. Atque hinc merito laudat vesicatoria Ill. TISSOTUS *d)* ad compescendam diarrhoeam illam perniciosam, qua aegrotorum nonnulli desiccationis tempore saepe corripuntur. Et periculosum alui profluvium in pleuritide eorundem ope felicissime sisti, post acutissimum BAGLIVUM observavit laudatus TRILLERUS *e)*. Memorabile huius rei exemplum ex mea ipsius praxi mihi succurrit, quod bona cum Lectorum

C 4

venia

c) Epidem. Lib. VI.

d) Loc. cit. pag. 38.

e) Commentat. cit. Cap. IV. §. VI. Conf. pag. 77.

venia breviter heic enarrabo. Femina, quarto circiter mense gravida, exeunte aestate, acutissima sinistri lateris pleuritide corripitur. Sub finem tertii diei in auxilium vocor. Nihil interea remediorum, praeter infusum herbarum veronicae et hederæ terrestris, adhibitum fuerat. Extrinsecus cataplasma ex malis putridis, in oleo lini frixis, adplicuerant. Jubeo statim, venam in brachio lateris adfecti fecari, et duodecim ad minimum uncias sanguinis detrahi. Dum tonsor arcessitur, aliorum discedo. Aliquot horis post reversus, vix quatuor uncias emissas invenio, caufante, ut referebant, tonsore, spissiorrem esse sanguinem, quam ut per plagam, venae inflictam, egredi possit. Ac sane, quod illum obtegabat, corium crassissimum et tenacissimum, aegrotæque respiratio impeditissima et summe anxia, sanguinis crasin solidiorem, quam fluidiorem, alta quasi voce clamabant. Mando, ut tonsorem revocent, iterandam esse phlebotomen, effecturum me, ut quamvis spissus cruor exitum inveniat. Sed maritus neutiquam se id passurum dicebat, metum enim esse (hunc, uti postmodum comperi, nasutulus tonsor iniecerat) ne uxor abortum
fa.

faceret. Conabar illi eum eximere, sed furdo narrabatur fabula, et ipsa etiam aegra, quae natura αἰμόφοβος erat, manibus pedibusque renitebatur. Ego vero haec videns, verensque, ut HIPPOCRATIS f) prognosticum: *Γυναικὶ, ἐν γαστρὶ ἔχούσῃ, ὑπὸ τίνος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι, θανάσιμον*, heic propter morbi gravitatem falleret, quum et AVICENNA g) pronuntiavit: *Si pleuritis praegnantibus contingit, valde perniciofa est*, minus consultum existimabam, venae sectionem vi quasi adhibita extorquere, ne, si post illam vel fetus, vel matris, mors tamen accideret, occidisse viderer, quos servare non potueram. Eo autem severius urgebam vesicatorium, MEADIANA h) et PRINGLIANA i) methodo ipsi lateri dolenti admovendum, et, praeter decoctum ex

ra-
f) *Sect. V. Aphor. XXXI. quem in metrica nostra Aphorismorum Hippocraticorum versione, ἀνεδόλω, ita latine reddimus:*

Femina si morbis gravida infestatur acutis,

Illam sub leges mors vocat atra suas.

g) *Apud FORESTUM Observat. et Curat. med. Lib. XVI. Obs. XXX.*

h) *Monit et praecept. med. Cap. I- Sect. VII.*

i) *Loc. cit. Part. III. Chap. I. et II.*

radicibus et herbis, partim emollientibus, partim resolventibus, cum multo melle largius bibendum, misturam ex aqua stillatitia hyssopi, oxymelite scilino, gummi ammoniaco repurgato, et borace veneta, praescribebam cujus cochlearia duo singulis horis caderet. Sed vesicatorium negligebatur. Graviora hinc omnia symptomata, quibus versus mediam noctem accedebat diarrhoea profusissima, non tantum sine ullo illorum levamine, sed cum summa etiam virium, tum vitalium, tum animalium, prostratione. Primo mane arcescitus, sine mora vesicatorium praegrande lateri, et duo alia furis, adfigi praecipio. Elapsis septem circiter octove horis, diarrhoea cohiberi, vires paullatim resurgere, dolores minui, respiratio liberior fieri, et sudores per universam cutem erumpere, quibus morbus perfecte judicabatur, et aegra, Libitinae jam jam ab omnibus sacra et devota habita, brevi post cum sanitate in plenissimam redibat gratiam. Neque, quod admiratione quam maxime dignum mihi videtur, quidquam noxae ex gravissimo hoc morbo infetum redundavit. Stato enim tempore filiolum sanissimam peperit.

§. XI.

EFFECTUS IV.

*Vesicatoria parciorem variolarum
proventum efficiunt.*

Eximum hunc effectum, quem vesicatoria, etiam solius eruptionis promovendae gratia adhibita, edidisse, ab LENTILIO^{a)} et Ill. TRALLESIO^{b)} observata sunt, tam constantem vidi, ut numquam confluentes variolas prodire meminim. Semel tantum vel bis tam numerosas vidi, ut proxime a cohaerentibus abessent. Sed tum vesicatoria, emicantibus jam jam confertim exanthematibus, admota fuerant. Unde vero derivandus est hic effectus? Scribit Ill. TRALLES^{c)}, toties notasse Auctores, qui de operatione vesicatoriorum scripserint, a tantillo seri, quod evacuent, actionem eorum fructuosam

a) Loc. cit. pag. 602. Observavi, vesicatoria non tantum promovere variolarum eruptionem, sed pauciores tunc, diminuta materia, generari.

b) Diff. cit. §. pag. 115.

c) Loc. cit. §. XXI. pag. 111.

sam minime repetendam esse. Eadem Ill. TISSOTI d) mens esse videtur, qui, usum illorum, ab JOH. FREINDIO, aliisque Angliae Medicis, adversus febrem variolarum secundam commendatum, dam-nans, dubium remanere ait, num verum variolosum pus, ante, quam adponerentur, jam existens, an novum, quod ipsa gene-rarint, evacuent. Mihi vero plane non est dubium, quin insignem prorsus mate-riae variolosae copiam eliminant. Certum est, omnium excretionum largissimam esse perspirationem. Atqui hanc, ipso fatente TISSOTO e), vesicatoria augment, immo profusos saepe excitant sudores f). Quis igitur dubitet, quin una cum his et illa incredibilis materiae variolosae copia eva-cuetur. Neque enim in morbis exanthe-maticis materiam perspirabilem solam, sed bonam quoque exanthematicae partem, simul exhalari, luculentissime docet dyso-dia, cuique propria, quam nares paullo emunctiores facili negotio distinguunt. Deinde ea quoque feri copia, quam ipsa loca exulcerata plorant, haud ita exigua est, praesertim, si rationem temporis ha-beas,

d) *Epist. cit. pag. 40.*

e) *Loc. cit. pag. 218.*

f) *Loc. cit. pag. 125.*

beas, per quod fluxus iste continuatur. Et valde hunc, ut expertus novi, augere potes, si deligationem saepius renoves. Quo vero quis minus dubitet, an materia etiam variolosa per haec emunctoria ejiciatur, plura prohibent. Quod si enim per reliquos ductus excretorios eliminatur, ut reapse eliminari ostendimus, quid ni per hos etiam exitum sibi paret, et multo quidem magis, quod et oscula eorum magis patent, et uberior magisque continuus ad ipsos viget humorum adfluxus? Deinde pustulas variolosas, remotis citius vesicatoriis, cutem antea exulceratam obsedisse, observavit sagacissimus LENTILIUS g), manifesto argumento, non serum meracum, sed materiam exanthematicam secum vehens, adpelli. Denique, quum alias, quamvis longe diutius sustentato fluxu, loca ulcerosa promptissime, immo sua veluti sponte, sanescant; heic vero plerumque admodum tarde, et saepe non, nisi remedium, quae vocant, mundificantium ope, consolidari possint: id peculiari cuidam feri emanantis acrimoniae adscribi, hanc autem ipsam non aliunde, quam ab admixta materia variolosa derivari oportere.

g) *Loc. cit. pag. 201.*

re, extra omnem dubitationis aleam positum esse existimo. Ipse Ill. TRALLES, quod pæce Ipsius dixerim, alio loco *b)* manifesto sibi contradicit, ubi phaenomenon illud, aliquoties ab se observatum, quod adhibita ante eruptionem vesicatoria pauciores secutae fuerint variolae, non aliter explicari posse credit, quam, ut dicat, *potiorem partem veneni cum sero affluente fuisse exclusam*. Neque injuria ejusdem peccati logici reum, quamvis invitissimus, postulaverim Ill. TISSOTUM, qui in egregia illa *pro variolis artificialibus Apologia* *i)* earum praerogativas cum primis etiam hinc infert, quod ex vulnuscule, ad insitionem instituendam inflicto magna materiae exanthematicae copia cum pure effluat.

§. XII.

b) Loc. cit. §. xxii. pag. 115.

i) *Inoculation justifiée. Sect. VIII. §. xxxv.*

§. XII.

EFFECTUS V.

*Vesicatoria variolas a facie
arcent.*

Raræ semper ad numerabiles, ut pote
paucae, in facie aegrotorum, hac
methodo tractatorum, adparent pustulae,
eoque pauciores, quo maturius adponun-
tur vesicatoria, ubi non dum convulsiones,
soporosi adfectus, deliria, aliaque, mate-
riam exanthematicam, ad caput et cere-
brum delatam, testantia, eruperunt, aut
ipsa exanthemata in facie jam emicare coe-
perunt. Non parum ad effectum hunc
consequendum ea facere, quae de sessione,
decubitu, *cet.* supra laudavi, persuasum
habeo. Omnia enim ita sunt comparata,
ut humorum anarrhopiam, sive raptum ad
caput, infantibus et pueris per se jam na-
turalem *a*), impediant. At praecipue ta-
men

a) Vid V. C. FERDINANDI CHRISTO-
PHORI OETINGERI curiosa, erudita
et lectu digna: *An achorum insitio, imi-
tando variolarum insitionem, pro curandis
pueritiae morbis rebellibus tuto tentari possit?*
Tubing. 1762. bab. §. XXXIII. sqq.

men vesicatoriis illum in acceptis referri oportet. Etenim ut vere ait Ill. **TRALLESES** *b)* *ex lege stimuli, corpori humano illati, omnis morbi impetus eo debet determinare, ubi stimulus haeret, adeoque omnibus reliquis, et internis, et externis partibus mitius incumbere.* Augeri etiam potest, bonoque cum successu in duobus prioribus morbi stadiis augetur, haec revulsio, tum pediluvia et cataplasmata mollia pedibus inferioribus continue adplicando, tum epispastica plantis admovendo, quae per se jam, nominatim pediluvia, ad humoris variolosi congestionem a superioribus revocandam, plurimi impense commendant licet, quod ingens Lipsiae suae ornamentum, Ill. **LUDVVIGIUS** *c)*, praeclare jam monuit, effectus non semper expectationi respondeat. At usum illorum penitus damnat **RUDOLPHUS JACOBUS CAMERARIUS** *d)* *inter curiositates novae, inquit, pono intempestivum illud studium, variolas ad partes ignobiliores,*
sci-

b) *Diff. cit. §. xxii. pag. 114.*

c) *Institut. Medicin. clin. Part. I. Cap. I. Sub. sect. VII. §. 192.*

d) *Disp. de variolis. Tubing. 1717. lib. §. xxxvi.*

scilicet pedes, quotidianis pediluviiis derivandi, ne deturpetur facies. Hac enim ratione virgo Belgica faciem pulchram conservasse legitur, succedente pedum paralyfi incurabili Nonne periculum est, ne tale quid etiam vesicatoriorum nostrorum adplicationem sequatur? Primum non dum evictum est, paralyfin istam pediluviiis adhibitis natales suos debuisse. Neque enim, quae fiti succedunt, ideo se statim habent, ut causa et effectus, vel, ut principium et principiatum. Sed, ut largiar, a pediluviiis natam fuisse paralyfin, ea profecto idcirco tantum nasci debuit, quod uberior materia variolosa ad pedes invitata fuit, quam quae exitum ibi inveniret: quae retenta demum stagnansque, nervis compressis, vel alia modo laesis, morbum istum procreavit, eadem ratione, qua WEDELIUS *e*) a variolis retrocedentibus amaurosin, sive retinae resolutionem, generari perhibet. Jam vero mali humores, per vesicatoria ad pedes revulsi, neutiquam retinentur, sed perpetuis rivis emanant. Nihil igitur simile ab iis metu-

tuen-

e) Disp. de amaurosi. Jen. 1705. hab. Cap. V. pag. 21.

tuendum esse oppido patet. Ipsa vero, quam praestant, revulsio summi omnino est momenti. Magnum SYDENHAMUM *f*) qui variolarum ingenium tam probe perspectum habuit, ut decies legi eum mereri judicaverit summus BOERHAAVIUS *g*), omne periculum omnemque securitatem morbi ex faciei maxime exanthematibus, aut multis, aut paucis, dijudicasse, nemini est incognitum. Exquisitissimae observationes id ipsum docuerant, quas BOERHAAVIANAE *h*) confirmarunt. Nec post illos sanioris praxeos medicae statores alii defuerunt, qui inde potissimum certam variolarum prognosin deducendam esse testarentur. Nuper demum Ill. BOISSIER de SAUVAGES *i*) in hanc sententiam scripsit: *Quotcumque fuerint in residuo corpore, modo rarae sint et distinctae in facie, perinde est, et prognosis multo tutior est.* Nisi vehementer fal-

f) Opp. pag. 443.

g) Aphor. 1379.

h) Aphor. 1398. Quo pauciores — — plus a facie remotae pustulae, — — eo meliores: quo plures — — magis in facie haerentes — — eo peiores.

i) Nosolog. method. Tom. II. Part. I. pag. 370.

fallor, ratio admodum plana est. Pustulae, universam faciem obtegentes, materiam exanthematicam in partibus omnium nobilissimis, cerebro et systemate nervoso, primam sedem fixisse, vel maximam certe partem delatam huc esse, exserto quasi digito indicant. Quod si jam faciei cutis toti excipiendae impar fuerit, ut bona illius pars intus remaneat, quid aliud nisi funesta exspectanda sunt symptomata? Nonne etiam tum quum universa prodit, facile labem aliquam relinquere potuit, serius ociusve letalem futuram? Et quas denique alias, vel retrocedens, vel resorpta etiam, si placet, partes infestabit, quam has ipsas, in quibus primum suum naeta fuerat domicilium? Ubi vero majus, ubi praesentius, quam heic locorum, vitae minitatur periculum?

§. XIII.

EFFECTUS VI.

Vesicatoria oculos ab omni variolarum injuria defendunt.

Hic effectus ex praecedente necessario consequitur. Ubi enim totum, hoc
D 2 est,

est, facies, a variolis non infestatur, ibi etiam in partem, id est, in oculos, non potest non idem redundare beneficium. Quanti autem faciendus sit hic effectus, vel inde patet, quod variolae oculorum in primis hostes sunt infestissimae, et pleraque, ad illos custodiendos adhuc adhibitae remedia, vel vana sunt, vel minus tuta, vel plane noxia. Vanis adnumero palpebras auro perfrictas, quod sane heic nihilominus juvat, quam vel aqua carbunculi aurea, aut pretiosum illud cornu cervi auratum, ad febres malignas, vel potus ex poculo inaurato haustus, aut nummus aureus, potui injectus, ad icterum, vel aurifolia, in iusculis cocta, ad tabem et atrophiam. Minus tuta censeo fomenta tepida, oculis continue admota, qui omnia, quae sanguinis anarrhopiam provocant, sollicite fugienda, et frigidulum capitis regimen studiose servandum esse, convictus scio. Plane noxia judico repellentia, quae semper cum magno periculo, saepe cum pernecie aegrotantium, adplicata legi, et ipse vidi. Ac minimum abest, quin huc referam, quae non nullis familiaris est, methodum, qua ipsis quidem oculis repellentia, reliquae autem faciei mollientia,

ria . adhibent . Quibus praevivisse videtur BERNHARDUS de GORDONIO a) , ita praecipiens : *Cavendum est in hoc morbo , quod non ponantur percussiva , quia materiam reprecuterent ad membra nobilia , nisi in oculis propter nobilitatem eorum .* Equidem perspirationem , tantopere necessariam , singulari hoc , si diis placet , artificio insigniter perturbari , nequaquam dubito . At nonne oculos optime defendit , quae numerosam pustularum in facie congeriem semper excipit , palpebrarum conglutinatio ? Ita quidem multi , iiq̃ue maximi nominis Viri , statuunt . Elegantissimus PLATNERUS b) ait *Crebra animadversione cognitum est , oculos , quos variolae infestant , optime custodiri , si palpebrae inter se glutinantur . Sic enim lux et aër avertuntur , quae nervosarum oculi membranarum inflammationem maxime concitare atque accendere solent .* Et Tubingensis Academiae Chiron Ill. MAUCHARTUS c) : *Salubriter conglutinantur*

D 3

a) *Lilio Medicinae Part. I. Cap. XII. fol. 8. col. A. ed. Venet. 1498.*

b) *Instit. chirurg. §. 285. in not.*

c) *Disp. de conjunctivae et corneae , oculi tunicarum , vesiculis ac pustulis. Tub. 1748. bab. §. VIII. pag. II.*

*tur variolosorum palpebrae. Et doctissimus KLEINIUS d): Oculi, quos vario-
lae infestant, optime custodiuntur, palpe-
bris inter se glutinatis. Miror, quum
adeo tuta esse perhibeatur haec prophylaxis,
inventos nondum esse, qui aegrotis ar-
tificiale ἀγκυλοβλέφαρον induci suaderent,
quale ALEXANDER RUSSEL e) inter
ritus Judaeorum Aleppensium nuptiales esse
refert, ut sponfarum palpebrae resina vul-
gari inter se glutinentur, suo tempore a
sponsis recludendae. Mihi, ut verum di-
cam, illa vehementur infida esse videtur.
MAUCHARTUS f) quidem testatur,
innumeris vicibus observasse se, in confer-
tissimo, peripheriam corporis obsidente,
variolarum agmine, et ipsarum quidem
malignarum, bulbos oculorum, palpebris
tempestive conglutinatis obtektorum, nul-
lam plane incurrisse labem. Sed, aut
egregie fallor, aut id tantum hinc sequi-
tur, ut palpebrae saepius sine noxa inter
se*

d) *Interpr. clin. pag 289.*

e) *Descript. urbis Aleppensis. Vid. Sammlung
der besten und neuesten Reisebeschreibun-
gen in einem ausföhrlichen Auszuge. Berlin
1763. Vol. I. pag. 437.*

f) *Loc. cit. §. XV. pag. 16.*

se glutinari possint. Id quod lubens meritoque concedo. Nam et ego, septem annorum puer, ex variolis confluentibus hoc ancyloblepharo per integram hebdomadem laborans, visum tamen reportavi incolumem. At plurimos novi alios, quos non ita

aequus amavit

Jupiter.

Interroga, si placet, millenos, quorum oculi sub variolis male mulcati sunt, et quovis pignore certare ausim, vix unum fore, quin palpebras sibi conglutinatas fuisse dicat. Ex vero itaque scribit Cl. van JUCHEM g): *Ubi tempore suppurationis propter immanem tumorem palpebrae occluduntur, vel variolis obsidentur, apertis postea palpebris, visus saepe hebescit, vel, exulcerata cornea, lumine per totam vitam captus manet aeger. Nec obscura est ratio. Pus, quamvis benignissimum, mora et stagnatione acrimoniam contrahit, quae perfrictione atque ejulatu aegrotantium magis etiam adaugetur. Particulae autem hujus puris, vel ichoris jam potius, quas tamquam totidem*

D 4

spi.

g) *Disp. cit. Cap. III. §. IIII. pag. 17.*

spicula considerari oportet, laceſſunt ſane adroduntque proximas et ſanas partes, adeoque inflammationes atque exulcerationes neceſſario, multo certe facilius, quam lux et aër, a PLATNERO tantopere formidata, concitant.

§. XIII.

EFFECTUS VII.

*Veficatoria, in variolis adhibita,
nitorem vultus ſincerum inte-
grumque conſervant.*

Non ſpernendum eſſe hunc effectum, facile agnoſcet, qui, vultus aegrotorum a variolis non numquam ita dehoneſtari, viderit, ut humani eſſe paene deſinant, ſimulque, inter bona corporis, a benigniſſimo CREATORE nobis conceſſa, ſecundum a ſanitate locum formae venuſtati et dignitati ex merito tribui, perpendarit. Puellae nominatim, cuſtodien- di facie nitoris ita ſtudioſae, ut, adſerente Cl. HOTZIO *a)*, quae vitam ſervare velit formae jaſtura,

Haud

*a) Diſp. de balneis infantum Tubing. 1758.
bab. §. XIII. pag. 32.*

Haud facile invenias multis e millibus unam, illum, uti confido, multo habebunt acceptissimum, nec vesicatoria, tantopere alias ab se formidata, amplius perhorrescent, sed, spe tanti boni facti tectique servandi, imperterriti animo ipsae iis se offerant, atque in perferendis, cum remedio conjunctis, doloribus, non viragines, sed viros, immo heroas adeo, se praestabunt. Est autem septimus hic effectus necessarium quinti confectarium. Neque est, quod metuas, ne paucae tamen illae pustulae, quae in facie exclusae sunt, profundiores cicatrices inducant. Plerumque nullas, et, si quas, oppido leves illas, cum crescente aetate paulatim evanescentes, relinquunt. Si quis tamen et has nolit, facile eas praecavebit pustularum maturarum perscisio, quae, longe utiliore hodie fini, nempe feбри variolarum secundae sedandae, destinata, majoribus nostris venustatis praesidium fuit. Hoc nomine variolas acu aurea pertundi suavit Medicorum Arabum princeps, AVINCENNA ^b). Idem praecipit GORDONIUS ^c), *quum vero maturantur*, inquit,

^{per-}
^b) Canon. Medic. Lib. IIII. Cap. de variolis.
^c) Loc. cit. col. B.

perforentur cum acu de auro. Ego vero acubus, aut stilis, forfices praeferendas esse censeo, quum harum ope pus facilius evacuetur. Non ignoro, maia vulgo audire hanc operationem, et ad generanda potius, quam ad praecavenda, variolarum vestigia aptam judicari. Unde serio a matribus liberos moneri audias, ne prurientes pustulas fricando disrumpant. Teneriores, quo id minus faciant, prohibiturae, manus ipsorum cunis firmitus adligant. Immo memini, suam a Medico in febre secunda gravissima pustularum percussione locum non invenire, nisi hac lege, ne qua, faciem obsidens, ei subiiciatur. Miror vero, illam etiam eruditissimo HUXHAMO d) ad conservandum vultus nitorem irritam, immo adeo noxiam, videri. Sane, foveas illas intactis potius, vel serius disruptis, quam mature percisissis, pustulis deberi, puris stagnantis affectus dubitare me non sinunt. Consentientem laudo Ill. TISSOTUM e), qui, egregium illum FELICEM PLATERUM probe monuisse dicit, nisi maturius aperiuntur pustulae, pure retento, carnem exedi, ulcuscula cava inde

d) *De variolis. pag. 41.*

e) *Epist. cit. pag. 66.*

inde fieri, cicatricesque, foveam facientes, relinqui. Gemina prorsus monet expertissimus LENTILIUS f), praecaveri posse cicatrices permanentes, si, pustulis majoribus forficula scissis, materiae purulentae exitus ante maturetur, quam, intra cuticulam diu captivata, carnem subiectam depascatur. Damnosa est illa potius prophylaxis, quae per unguinosa, oleosa, saturnina, vel alia mala artificia, instituitur. HOFFMANNIANAM g) vero, qua pustulis, arescere incipientibus, facie prius oleo amygdalino illita, auri folia, vel lamellae, imponuntur, et, donec decidant, intactae relinquuntur, quum legerem, vix temperare mihi poteram, quin alta voce exclamarem CATTULLIANUM illum Scazontem:

Ridete, quid quid est domi cachinnorum.

§. XV.

EFFECTUS VIII.

Vesicatoria febrem variolarum secundam vel omnino praecavent, vel mitissimam efficiunt.

Febrem hanc summe periculosam, et sine ea variolas morbum sua sponte sanabilem

f) Loc. cit. pag. 235.

g) Vid. Act. phys. med. Vol. I. Obs. CCXIII.

lem esse, concordia Medicorum suffragia comprobant. Est ea, ut Ill. TRALLE-SII a) verbis utar, *immanis illa homicida, immisericors illa hostis generis humani, dira illa venefica, cujus ministerio solo demum variolae trucidant.* Et, si qui etiam, Artis potentia adjuti *ὡς δὲ πρὸς* salvi evaserint, quot illis intolerandi patientiae humanae cruciatus fuerunt perferendi? Saxeum esse oportet, vel ferreum, qui aegros, cum atrocissima illa febre conflictantes, sine intimo commiserationis sensu adspiciat. A praesentissimo autem isto vitae periculo, ab exquisitissimis istis dolorum tormentis, vesicatoriorum beneficio immunes praestantur. Peracta eruptione, adoleverunt maturuerunt, exsiccatae fuerunt, pustulae, sine ullo tumultu nulla plerumque febre adparente, aut tali, qua nihil mitius fieri potuerit. Sed quomodo explicare licet hunc effectum? Non dubito, fore plerosque omnes, qui eum ex quarto vesicatoriorum effectu necessaria consecutione emergere judicent, opinantes nimirum, febrem variolarum secundam non, nisi ab exanthematum copia, pendere, et prout haec major, aut minor sit, ita eandem graviolem, aut leviolem, esse. Verissimum hoc
fo-

a) *Diff. cit. §. XXII. pag. III. seq.*

foret, si, quod illi statuunt, causa, febrem secundam efficiens, pus esset, in massam sanguineam resorptum. At mihi quidem hoc non dum ita videtur liquidum, ut nullus dubitationi locus relinquatur. Occurrunt sane phaenomena, quae ex illa hypothese neutiquam explicari possunt. Videas saepe variolas distinctissimas, quas acutissima febris secunda comitatur. Videas e contrario non numquam confluentissimas, hac prope nulla, vel admodum levi, stipatas. Quomodo haec cum dicta febris secunda causa conciliare liceat, equidem tam perspicax non sum, ut videam. Aut plane egregie fallor, aut posita illa, absolutae necessitatis est, ut febris secunda variolas confluentes semper gravissima, distinctas autem semper vel plane nulla, vel longe mitissima, concomitetur. Unde igitur febris illa? Praeter suspicionem aliquam, nihil habeo, quod adferam. Putem quippe, salvo etiam atque etiam aliorum iudicio, haud raro in eruptionis stadio totam materiae variolosae massam excretioni nondum satis esse idoneam, adeoque sanguini manere admixtam. Fieri hinc, ut, copiosissimis etiam exanthematibus ad cutem protrusis, aeger nihilo tamen secius non
le-

levetur, sed symptomata primi stadii eodem cum vigore pergant, quod natura materiam relictam ope febris subigere et coquere adlaboret. Cocta hac, febrem violentius invalescere, quod natura jam illius excretionem urgeat. Materiam exanthematicam iterum determinari ad cutem, sed exitum ibi non invenire, vel, quod haec, densissimo pustularum agmine jam obfessa, pluribus excipiendus sit impar, vel quod vascula exhalantia a spasmodis sint constricta. Sic vero, quum plus ultra progredi nequeat, illam in tela cellulosa deponi. Inde faciem artusque intumescere. Naturam interea, ad corpus a noxia hac faburra liberandum, vel ptyalismum, vel diarrhoeam, excitare, quibus mali humores eliminantur. Atque hunc esse secundum febris secundae eventum. Sin autem materia variolosa non in tela cellulosa cutis sed viscerum internorum, deponatur, vel ex illa in hanc retro labatur, vel denique evacuatio per ptyalismum et diarrhoeam ut nulla sit, aut minus sufficiens, aegrotum, nisi ars quaedam potentior intercesserit, inevitabili fato succumbere. Atque hinc jam satis superque patere existimo, cur utriusque generis variolas, distin-

stin-

stinctas et confluentes, febris secunda nunc comitetur, nunc non comitetur. Complurimum quoque aliorum phaenomenorum, alias inexplicabilium, ratio inde reddi potest, quae, ne justo longior sim, alii occasione reservo, ubi hanc meam de febre variolarum secunda hypothesin ex professo exponam, justisque argumentis veri similiorem facere conabor. Vesicatoria igitur, ut eo, unde digressus sum, revertar, febrem variolarum secundam ideo praecavent, vel minuunt, quod sustentata per illa continua evacuatione, nihil, vel perparum, materiae exanthematicae in corpore remanet, quod illam concitare atque accendere possit. Febriles enim istos motus, qui observari solent, potius a suppuratione, quae ἀπύρετος cogitari nequit, dependere crediderim.

§. XVI.

EFFECTUS VIII.

*Vesicatoria reliquias variolarum
praepediunt.*

Varii generis morbos fonticos nunc citius nunc tardius, post exantlatas variolas aegris accidere, numerosissimis constat obfer-

servationibus, quarum vel solis citationibus integrae aliquot pagellae repleri possint. Ad tres classes illos reduxit Ill. TISSOTUS *a*), alios ex dejectis gravi morbo viribus, alios ex deposito alicubi pure, alios ex laesa aliqua parte, oriri scribens. Sed vesicatoria non modo totum morbi decursum ita mitem reddunt ut nulla unquam nasci possit virium prostratio, sed etiam humorem vitiosum perpetuo ex corpore eliminant, eoque ipso, partes ab omni iniuria defendunt, praecipue, quum illum a nobilioribus ad ignobiliores fluere cogant. Fieri itaque non potest, quin aegrotos a reliquiis variolarum potentissime atque efficacissime defendant. Interim tamen illos moneo, ne statim a superato morbo nimiae securitati indulgeant circa intemperantem usum turbulenti aut frigidi aëris et, quorum libet sine discrimine ciborum et potuum. Apothecariae loco, pro conditione aegri, tempestive pharmacum eccoproticum, vel catharticum, exhibeo, iustisque, si opus esse videatur, intervallis repeto. Suras exulceratas, si emplastris saturninis obedire recusent, essentia myrrhae, sine sale alkalino parata, perfano.

I. EPHE-

a) *Epist. cit. pag. 75.*

SPECIMEN

Observationum miscellarum, rem
medicam illustrantium.

E

PLU-

PLUTARCHUS.

Ἡ δὲ ποικιλία τερπνόν.

I.

EPHELIDES GRAVIDARUM.

Adierat me ancilla, undeviginti circiter annorum, catameniis suppressis remedium petens, quorum principium terrorem fuisse referebat. Nesciens, an tuta heic esset fides, nefas judicabam, pharmaca ante praescribere, quam illius probitatem per heram, cui serviebat, compertam haberem. Jubebam igitur eam post duas hebdomades reverti, opportunum emmenagogis utendi tempus jam non esse, causans. Erat tum forte apud me matrona quaedam honesta, quae me valde laudabat, quod illam vacuum dimiserim, utpote quam gravidam esse primo statim intuitu ipsa cognoverit. Interroganti de signo, respondebat: Nonne vidisti maculas istas latiores umbrini coloris, faciem ipsius defoedantes? Hae illam non tantum gravidam, sed etiam sexus sequioris fetu gravidam esse, certissime indicant. Addebat, semet ipsam, decem liberorum matrem, quotiescumque puellam utero gestaverit, maculis istis fuisse adfectam, idemque in sexcentis aliis mulieribus observasse. Neque falsum fuit illud praesagium, An-

E 2

cilla,

cilla enim, quae ventrem vere tulerat, expletis ad pariendum mensibus, puellam enixa est. Ipse, postmodum ad ephelides illas adcuratius attendens, inter plus triginta mulieres praegnantēs, iis defoedatas, ne unam quidem inveni, quin filiam pepererit. Easdem vero, alio tempore sexus virilis fetibus gravidas, maculis illis penitus caruisse observavi.

An ergo ephelides haec innuunt verba HIPPOCRATIS *a*): Τυνὴ ἔγκυος, ἥν μὲν ἄρρεν κύνει, ἔυχρους ἐσλὶν, ἥν δὲ θήλυ, δύσχρους?

II.

NAEVUS MATERNUS,

MORBOS IMMINENTES PRÆSAGIENS.

Quum in celeberrima Alma Eberhardina Arti addiscendae operam navarem, inter Amicos meos habui quemdam Juris Candidatum, qui in brachio dextro paul-

a) *Sect. V. Aph. XLII.* quem nos hoc disticho latino expressimus:

*Tristis in ore color prægnavanti est,
quando puellam,
Laetus, quando marem ventre
tumente gerit.*

paullo supra ligamentum carpi transversum, naevum, quem vocant, maternum, fragum maturum exacte referentem, gerebat. Observat is, quoties color illius vividior in tristiores mutabatur, id certissimum morbi alicujus, sibi imminentis, signum esse. Cujus rei quo plenior mihi fidem faceret, aliquando sub aestatis initium ad me veniens, naevum suum, quem vix quatuor diebus ante laetissime rubentem conspexeram, multo nunc livore decoloratum ostendebat. Ipse tunc adhuc et animo et corpore satis alacris erat, ac nihil quidquam lassitudinis illius spontaneae, qua morbos praenuntiari dixit HIPPOCRATES *a)*, sentiebat. Paucis autem diebus post male habere coeperat, et in febrem miliarem acutissimam incidebat, a qua non sine magna difficultate liberabatur. In statu morbi naevus atrum fere colorem habebat, qui in decremento in dies dilutior fiebat, donec tandem una cum sanitate pristinus rubor rediret.

Explanatio hujus phaenomeni admodum

E 3

faci-

a) Sect. II. Aph. V. κόποι αὐτόματοι φράζουσι νόσους: quem ita latine reddidimus:

Sponte sua quoties lassantur membra,
futurum

Morbum aliquem debes jure timere tibi.

facilis esse mihi videtur. Plerique omnes morbi homini non derepente accidunt, sed sensim sine ipsius sensu in eo generantur, tametsi subito postea increcant. Sub ipsa autem lenta illorum generatione necessarium est, ut, qui sanitatem constituunt, corporis nostri motus etiam paullatim ab regula deflectere incipiant. Humores igitur, qui secundum naturam vi et nisu cordis atque arteriarum continue ab interioribus ad superficiem corporis extimam feruntur, jam non amplius eo, quo par est, vigore huc adpelluntur. Unde fieri non potest, quin laetus naevorum rubor, qui a solo majori sanguinis ad ipsos impetu dependet, sensim in tristem livorem et atrorem degeneret. Hinc eandem hanc coloris mutationem naevis a frigore et terrore accidere observamus. Utriusque enim effectus hic est, ut vitalis ille humorum motus a peripheria corporis ad centrum invertatur. Aequale facile explicari potest illud phaenomenon, quod naevi, fructus horæos, ut cerasa, fraga, baccas rubi idaei, referentes, eo anni tempore, quo hi maturescunt, magis eleventur, ac vividiori colore niteant. Minime opus est, ut hoc cum non nullis ab occulta quadam naturae cognatione, quam

quam *ουμπα' θειας* Graeci adpellant, derivandum esse statuamus. Fructus isti fere maturefcunt, dum

*Procyon furit
Et stella vesani Leonis,
Sole dies referente siccos.*

Quis vero ignorat, per calorem non modo habitum corporis externum intumescere, sed fluida etiam majore copia ad illum ruere? An itaque mirum est, naevos istos tum temporis in majus volumen expandi, et colore rubicundiori suffundi? Solam hanc dicti phaenomeni causam esse, vel hinc didici, quod, simul ac frigidiorum illis admovi aërem, mox in diametrum minorem coacti sunt, et minus rubuerunt. Atque iccirco in media etiam hieme a lectorum, balneorum et hypocaustorum calore, vel a verecundiae, laetitiae et irae affectu, quibus humores versus peripheriam urgentur, naevis illis eandem prorsus mutationem contingere videas.

Quantum utilitatis fructum ex hujusce modi praesagio capere liceat, facile adparet. Verum illud verbum est, vulgo dici quod solet: *Tela praevisa minus nocent.* Ac neminem unum dubitaturum esse confido, quin hac ratione morbi imminentes a Me-

dico prudentiori saepius vel omnino praecaveri, vel insigniter certe mitigari possint. Neque obscurum est, quo potissimum modo hanc prophylaxin institui oporteat. Omnia quippe unice huc redeunt, ut salutaris ille humorum motus, ab interioribus ad exteriora tendens, quem naevus decoloratus inversum esse arguit, primo quoque tempore congruis remediis restituatur. Tantum in perspirationis libertate momentum posuit immortalis BOERHAAVIUS *b*), ut diceret, *si Medicus methodum teneret, qua perspirationem in perfecta aequabilitate stabilem conservaret, eum utique arcanum nosse, quo omnes morbos chronicos et inflammatorios expugnaret.* Quae si vera sunt, ut sunt profecto verissima, efficacissime omnino venientibus morbis occurremus, si excretionem illam, quando in primis adhuc decrementi initiis est, rursus integrare nobis licuerit. Novi sane celebrioris nominis Medicos, qui, in morborum principiis arcesiti, ubi veram illorum indolem non dum satis perspectam habere possunt, nihil aliud moluntur, quam ut perspirationem liberam conservent, vel depressam resuscitent. Atque

b) Praelect. ad institut. de Perspirat.

que hanc methodum, quam nihil umquam nocuisse, sed plurimum potius tantum non semper profuisse vidi, memet ipsum aliquoties imitatum esse non paenituit, ut eandem aliis quoque de meliore nota commendare non dubitem. At quo pacto, quibusve remediis instauranda est perspiratio? Duae potissimum causae eam labefactant, plethora et spissitas humorum. Utraque enim aequabilem sanguinis circuitum, qui praecipuum perspirationis liberae fundamentum est, impedit. Perspectis causis, medela in promptu est. Ubi per plethoram humorum perspiratio non succedit, citissimum atque tutissimum remedium diaphoreticum praebet venae sectio, qua vires cordis motrices, a nimia humorum copia oppressae, denuo suscitantur, ut fluida ad ductus cutis excretorios vegetius propellant. Atque hinc toto die observamus, plethoricorum pulsum a phlebotome sensim plenior, velociorem ac fortiolem evadere, totamque corporis peripheriam blando madore perfundi. Ubi vero a spissitate humorum perspirationis libertas impeditur, optime eam redintegrant pharmaca resolventia, quae particulas illorum, justo tenacius inter se cohaerentes, dissolvunt atque at-

E 5

te.

tenuant, ut ad vasa exhalantia, quibus antea minus adcommodatae fuerunt, et facilius et uberius adpelli possint. Suasi Amico meo, quem humorum plethorae et spissitati simul obnoxium esse intellexeram, ut, quum primum naevi sui colorem mutari videret, sine ulla mora venam sibi secari curaret, et postea pulverem resolventem, mihi valde familiarem, ex antimonio diaphoretico non abluto, sale polychresto Seignettiano, et nitro repurgato, compositum, quotidie mane et vesperti fumeret, dum naevus pristinum ruborem recuperaret. Neque dubito, quin in commendatis hisce remediis tutam morborum sibi imminuentium prophylaxin sit inventurus.

III.

LACUNA

IN JOH. LANGII EPISTOLIS MEDICINALIBUS EXPLETA.

In novissima rarioris hujus operis editione, Hanoviae typis Wechelianis 1605. in 8. excusa. *Lib. I. Epist. V. pag. 28. lin. ult.* haec leguntur: *Ex his judex, quis, et qualem commeruerit poenam.* Verba non nulla per typographi in-

incuriam excidisse, manifestum est. Quae ita supplenda sunt, ut post vocabulum *poenam* addas: *facile decernere potest*. Ita enim exstat hic locus in antiquiore editione, primum tantum Epistolarum librum continente, quae Basileae ex officina Oporiniana 1554. in 4. prodiit a).

III.

a) Quum in perpaucorum manibus rarissimam hanc editionem versari sciam, non dubito, quin amatoribus *Epistolarum LANGIANARUM*, quas eruditissimus JOH. RHODIUS in *Introduct. ad Medicin. CONRINGIANAE introductionis in artem medicam*, curante GUNTHERO CHRISTOPHORO SCHELHAMMERO Hal. et Lips. 1726. editae, parti posteriori inserta, pag. 143. optimas et omnino legendas jure adpellavit, haud ingratum sim facturus, si Auctoris praefationem, in editione Hanovienfi omissam, ex illa huc transcripsero:

JOAN. LANGIUS LECTORI
AMICO SALUTEM.

Ornat magnifico thesauri nomine libros,
Quo pluris vendat, bibliopola suos.
Est Liber, Hesperidum qui spondet mala sororum,
Quaeque ferat cornu Copia dives opum.
Est, qui Pactoli fulvas promittit arenas,
Aurea Colchorum vellera spondet ovis.

Haec

IIII.

CICUTÆ EXTRACTUM.

ET sibi, et aliis, primus esse videtur Ill.
 Aulæ Vindobonensis Archiater, AN-
 TONIUS STOERCKIUS, qui cicutæ
 extractum adhibuerit. Sed diu jam ante
 ipsum

*Haec si cuncta darent aegrotis munera vates,
 Addat et immensas Croesus avarus opes:
 Si tua Tantalea cruciat praecordia poena
 Hydrops, aut febris maceret illa siti:
 Nonne tui Medico reserares scrinia Ditis,
 Qui te Plutonis faucibus eriperet?
 Iro pauperior malles tu degere vitam,
 Quam gelida dives morte perire miser?
 Iste liber, nullo tituli splendore decorus,
 En! pro divitiis dogma salubre dabit:
 Quo pacto incolumem possis traducere vitam,
 Sospes Nestoreos et superare dies.
 Artis Apollineae cunctis notha dogmata pandit,
 Et quonam Medicus gaudet apella dolo:
 Et qua chirurgus curare tyrannide morbos
 Ignotos audet, dissitaque ossa locat.
 Sicut edax Tityi discerpit viscera vultur:
 Clysmate sic linguam vellicat ἐν συνόχοις.
 Si articuli vulnus phlegmon obsederit ardens,
 Ne putreant nervi, pharmaca nullus habet.
 Sunt veteratores Medici, sycophantae et agyrtae,
 Qui phaleris populum fallere nempe student.
 Ista phylargyriae possedit pectora daemon,
 Quae rugis cogit turpe parare lucrum.
 Horum letiferas quaeris discernere fraudes?
 Fudicio prudens, haec paradoxa legas.*

ipsum usurpatum illud fuisse, didici ex
 V. C. CHRIST. GODOFR. STENT-
 ZELII *diff. de anodynorum virtutibus ve-
 nenorum, Viteberg. 1735. hab. §. XXIII.
 pag. 32. ubi ita scribit: Ipsemet cognitum
 perspectumque habeo Medicum, qui cicu-
 tae extracto frequenter, cum exoptato
 eventu, in ascitis cura, usus fuit.*

V.

PICA GRAVIDARUM.

Mulier gravida, ad nundinas in oppi-
 dum vicinum profecta, tabernam
 falsamentarii forte praeteriens, halecum
 odore naribus objecto, inexpugnabili illa-
 rum desiderio corripitur. Emit aliquot
 supra viginti, et tres quatuorve statim e
 vestigio comedit, reliquas in fiscella, quam
 secum gestabat, recondens. Erant in ea-
 dem calcei ex corio vitulino, quos filiae
 suae emerat. Dum domum redit, in via
 non haleces tantum ad unam omnes, una
 cum charta, in qua involutæ erant, sed
 calceos etiam, quatenus muria eos imbu-
 erat, avidissime devorat, nulla insequente
 noxa.

Aliam

Aliam novi mulierem, quae, quoties et quam diu utero gerit, tanto in fabas coffeae tostas adpetitu fertur, ut saepius de die integros illarum manipulos deglutiat, nec domo umquam exeat, quin fasciculos suos iis probe repleverit. Etiam huic nihil inde accidit incommodi.

VI.

MENSES IN VETULIS.

Novi mulierem, sexaginta septem annos jam habentem, cui catamenia decimo sexto aetatis anno prima eruperunt, et adhuc rite fluere pergunt, nec non aliam, cui fluxus iste quinquagesimo demum nono aetatis anno cessavit.

VII.

MELANCHOLIA ASTU SANATA.

Viro cuidam melancholico persuasum erat, se pedum paralyfi laborare: cui quoque opinioni convenienter se gerebat, lecto continue adfixus. Varia adhibebantur remedia, physica aequae, ac moralia, sed in cassum omnia. Tandem uxori

si non nemo suadet, ut ipsum, altiori somno obrutum, ex improvise inclamet, praesentissimique cujusdam periculi metu percellat. Dicto illa audiens, marito, quo magis sopiatur, in coena paullo largiorem vini generosioris copiam dat potui. Media nocte, satis arcte dormire visum, ingenti cum clamore excitat, hortans, omni festinatione fugam properet, aedes incendio esse correptas. Perterritus ille derepente e lecto profilit, trepidansque foras ex cubiculo se proripit. Atque ita a morbo diuturno in ictu quasi temporis liberatus est.

VIII.

SOLOECISMUS LITTERARIUS.

Quidam e pharmacopolio Medicus, orto de scriptoribus pharmaceuticis sermone, mire laudabat AUGUSTANUM. Mihi vero, in bibliognosia medica medicocriter versato, nec ullius, qui id nominis habuerit, recordanti, statim de soloecismo aliquo litterario subnata est suspicio. Inquirens igitur de libri inscriptione, forma, aliisque momentis, intellexi, hominem imperitum de *dispensatorio*, sive *phar-*

macopoea Augustana loqui, opinantem fortassis, ut *pharmacopoea Bateana* auctorem BATEUM aliquem habeat, sic illam ab erudito quodam Viro, cui AUGUSTANO nomen fuerit, esse concinnatam a).

VIII.

SUTURA CRANII SAGITTALIS.

Quam plures jam observarunt suturam calvariae sagittalem, per coronalem et frontem medias ad nasi radicem usque pertinentem, mihi quoque in duobus hominum adultorum craniis videre contigit, quo-

- a) Plures hujus commatis errores, a Medicis commissos, collegi in *Variis* meis *Lectiōibus*, quarum jam feci mentionem in *praefatione* ad PETRI APOLLONII COLLATINI *carmen de duello Davidis et Goliae*, cum V. C. CHRISTOPHORI AUGUSTI HEUMANNI *et* meis *emendationibus* atque *illustrationibus* *Tubingae* 1761. in 4. editum. Reservare autem illos constitui, dum Duumvirorum litteratissimorum, MICHAELIS LILIEN-THALII et JOH. GEORGII SCHEL-HORNII *de soloecismo litterario* *commentationes* cum *Analectis* meis *recudentas* olim curabo.

quorum alterum adſervarat meus in Univerſitate Tubingeniſi ſtudii medici commilito, GEORGIUS BERNHARDUS BILFINGERUS, civitatis patriae Groninganae nunc Poliater.

X.

MALA VENTRICULI CONFORMATIONIO.

In theatro anatomico Tubingeniſi, in quo Proſectoris ſpartam ſumma cum laude hodie ornat vetus Amicus meus, JOSEPHUS GAERTNERUS, Medicinae Doctör, et Societatis ſcientiarum Londinenſis Collega meritiffimus, vidi aliquando extractum e cadavere feminae, capite plexae, ventriculum, qui, flatu diſtensus, medium corpus perfecte teres, ſine ullo arcuum veſtigio, plane in formam cylindri alicujus, exhibebat. Erat idem tenuiſſimum et ita anguſtum, ut diameter ipſius plus dimidia parte naturali minor eſſet.

Dubium mihi non eſt, quin femina iſta per depravatam hanc ventriculi ſui ſtructuram variis moleſtiis, ut cardialgiae, naufae, vomitui, fuerit obnoxia. Ac miror, Ill. BOISSIER de SAUVAGES in *Noſologia*
F sua

sua methodica hoc morborum istorum principium sicco plane pede transire, quum tamen jam diligentissimus FORESTUS *a)* in stomachi adfectibus hujus angustiam et rotunditatem adcusaverit.

Nisi vehementer fallor, aut alterutro, aut utroque vitio, laboravit ventriculus Viri cujusdam quadragenarii, qui quantum memoria repetere praeterita potuit, hac adflictus fuit molestia, ut, quoties vel eam tantum ciborum copiam sumeret, quam reliqui, una prandentes, vel coenantes, duplo etiam majorem, impune ferebant, illico male haberet, eamque vomitu remetiri cogeretur. Sexcentis jam Medicorum et Medicastrorum, ventriculi imbecillitatem adcusantium, remediis frustra uso, dedi ex FORESTO consilium, ut cibos concoctu faciles frequentius, sed parce et restricte, caperet: cui quidem quoad paruit, a vomitu illo immunis mansit.

XI. VO.

a) *Observat. et Curat. med. Lib. XVIII.*
Obs. XXXIIII. et in Schol.

XI.

VOMITUS EX SCIRRHO
VENTRICULI.

Quemadmodum vomitus pertinax non nunquam ex vitio ventriculi congenito, ita longe frequentius ex adventitio accidit. Duo exempla ipse observavi, Femina Tubingensis, provecta jam aetate, per longum tempus omnia ingesta rejectans, frustra tentatis optimis auxiliis, tandem obierat. Aperto cadavere, ventriculus erat collapsus et valde contractus, incisusque totum fundum scirrhusum, crassissimum, vix cultri anatomici acie penetrabilem, exhibebat. Suspicabantur, ex vini lithargyrio adulterati, potu malum istud fuisse contractum. Nuperrime vocabar in pagum Naaldwyk, duarum horarum itinere ab Haga Comitum distantem, ad mulierem quinquagenariam, simili vomitu a sedecim jam hebdomadibus adfectam. Intima profecto miseratione permovebar, quum illam imbecillitate et macie penitus confectam, vixque amplius semivivam, conspicerem. Adcuratiorem et veriore[m] ejus prosopographiam non dedero, quam

F 2

ele-

elegantissimis hisce OVIDII *a*, versibus:

*Ossa sub incurvis extabant arida lumbis,
Ventrīs erat pro ventre locus, pendere putares
Pectus, et a spinæ tantum modo crate teneri:
Auxerat articulos macies, genuumque rigebat
Orbis, et immodico prodibant tubera talo.*

Varia adhuc adhibita fuerant remedia, etiam plane ἀπροσδιόνυστα. Aliquis enim medentium aegrotam phthisi pulmonari laborare dixerat, sola, credo, corporis extenuatione, inductus, si quidem per universum morbi decursum nulla umquam tussis, nulla anacatharsis, nullum denique aliud phthiseos signum sese manifestaverat. Vomitus numquam oboriebatur, nisi si quid cibi, vel potus, adsumfisset. Quam diu jejuna manebat, ne nisum quidem vomendi experiebatur: simul verò, ac, fame vel siti pressa, quidquam degustaverat, statim recrudescebat vomitus. Potulenta et esculenta molliora citius, sæpe vix quarta horae parte interiecta, solidiora serius, plerumque post tres demum horas, multa pituita tenui admixta, reddebantur. Alvus fere clausa erat, et, si quando deponebatur, paucula dumtaxat σκύβαλα, eademque durissima, nigerrima, excernebantur. Lotium crassum et obscuro rubore tinctum erat. De reliquo nusquam

cor-

a) Metamorph. Lib. VIII. sub fin.

corporis quidquam doloris sentiebat. Trutinatis perpensisque omnibus momentis, principium hujus vomitus vitium aliquod in solidis ventriculi, et nominatim quidem pylori, esse, pro comperto habebam. Et quamvis, aegrota jejuno ventriculo supina genibusque flexis explorata, nihil duritiei in ejus regione deprehenderetur, quod pylori callosi, vel scirrhusi, signum Ill. BOISSIER de SAUVAGES *b)* perhibet: reliqua tamen ita comparata esse mihi videbantur, ut nullum dubitationi locum relinquerent. Quorsum accedebat, quae suo apud me jure magna esse debet, Viri summi, FRIDERICI HOFMANNI *c)* auctoritas, qui fere regulae instar ponit, eos, qui diu, maxime a sumtis epulis, vomuerint, pylorum habere male constitutum. Morbum, quod aegra ad incitas jam erat redacta, pronuntiavi insanabilem. Quod si vires paullo magis constitissent, cicutae extractum tentassem. Neque enim dubito, quin vomitus isti pertinaces, quos Ill. STOERCKIUS *d)* tam feliciter eo persua-

F 3

na-

b) Nosolog. method. Tom. III. Part. II. pag. 109.

c) Medicin. systemat. Tom. III. Part. III. Sect. II. Cap. VI.

d) De cicuta Libell. secund. Cap. II. Cas. XXV. et Supplem. Cas. V.

navit, a simili principio orti fuerint. Sed nolēbam illud in perditissima re adhibere, ne optimum remedium, fatis osorum atque obrectatorum jam habens, diffamaretur. Suadebam tantum, ut pro cibo lacte et carnium jusculis uteretur, ad sitim autem fallendam aquam gelidam cum succo limonum et paucō saccharo per cochlearia hauriret, nihil pharmacorum praebens, nisi pilulas, ex sapone venereo confectas, quarum non nullas, ad acidum in stomacho absorbendum, lactisque coagulum praepediendum, aliquoties de die deglutiret. Protrahebat hac ratione vitam miserrimam per unam adhuc alteramve hebdomadem, donec placide exspiraret. Cadaveris incisio, quod quam maxime doleo, impetrari non poterat.

XII.

STERILITAS EX UTERO CALLOSO.

Eadem femina Tubingensis, cujus in praecedente Observatione mentionem feci, in sterili vixerat conjugio. Avidi itaque cognoscendi, num quod in ipsa fuerit conceptionis impedimentum, organa ge-

genitalia curiosius perlustrareoccoepimus. Externa juxta cum vagina omnis omnino vitii erant expertia. Uteri vero os univ-
ersum cum insigniore cavi continui parte conjunctis inter se oris occalluerat.

Cadit hinc dubium Viri eleganter docti, JOH. HENRICI SCHULZII *a)* ita scribentis : *Commemoratur etiam ab Auctoribus ipsius osculi uteri coalitus, qui an umquam vere inventus fuerit causa retentorum menstruorum, aut sterilitatis, fuisse, nullibi fidei observationibus consignatum deprehendo. Utrum catamenia nostrae olim fluxerint, nec ne, rescire non potui.*

XIII.

MENSES POST PRIMUM PARTUM DEMUM ERUMPENTES.

Femina honesta, maritata, quadraginta circiter annorum, de variis conquerebatur molestiis, quarum causam in catamenia suppressa conferebat, petens a me, ut fluxum eorum idoneis remediis sibi restituerem. Interrogans de superiori illo-

F 4

rum

a) Patholog. special. Adpend. de morb. mulier. et infant. Sect. I. Subsect. I. §. XXXXVIII. pag. 16.

rum successu, rem miram ex illa audiebam. Narrabat quippe inter alia, menses se, quousque innupta vixerit, numquam expertam, at nihilo tamen minus illibata semper corporis animique sanitate gavisam fuisse. Annos duodetriginta natam viro nupsisse, statim ex eo concepisse, suoque tempore feliciter peperisse. Ablactato infante, demum fluxum menstruum primum sibi accidisse.

Erunt fortasse, qui in partibus feminae hujus genitalibus praepedimentum aliquod eruptioni catameniorum obsticisse indicent, quod prima coitione, quae acerrima esse solet, amotum fuerit. Sed hos considerare velim, num istius modi obstaculum cogitare liceat, quin vel animus, vel corpus, vel utrumque simul, graviter inde adficiatur.

XIII.

ALVUS PIGRA.

IN Universitate Tubingensi quemdam Theologiae Studiosum noveram, qui per mensem quater tantum alvum exonerabat, & constanter quidem eodem hebdomadis die, qui, si recte memini, Mercurii

curii fuit. Adfirmabat, quoad longissime posset mens sua respicere spatium praeteriti temporis, et pueritiae memoriam recordari ultimam, ea se alvi pigritia laborasse. De reliquo nulla in sanitatem inde redundabat noxa. Ceterae etiam excretiones, in quod curiose inquirebam, non erant conspicue largiores. Sedes autem semper fuerant copiosissimae, et bene compactae.

XV.

MANUS MEDICORUM.

Quum in omni erudito non minimam commendationem mereatur scita et luculenta scriptio: tum haud scio, an neminem magis deceat, quam Medicum. Facile enim accidere potest, quod reapse jam accidisse ab aliis memoriae proditum est, ut negligentiore scriptione aegrotis summum periculum, vel ipsam adeo mortem, sibi autem certissimum famae dispendium, arcessat. Novi quemdam, qui in electuario purgante, binis vicibus capiendo, inter alia pulveris radice jalappae drachmam dimidiam praescribens, hujus characterem ita ambigue pinxerat, ut phar-

macopola unciam dimidiam admisceret, et aegrotus, dimidia medicamento parte semel sumta, in gravissimam hypercatharsin incideret. Et pharmacopoeus quidam mihi retulit, in officinam suam aliquando venisse Medici cujusdam anagraphen, qui nitrum antimoniatum in mistura quadam praescripserit. Tam negligenter autem exaratam fuisse litteram *n*, ut tiro suus, cui misturae praeparationem, ipse cum famulo aliis negotiis occupatus, reliquerit, pro nitro antimoniato vitrum antimonii legeret. Propitiae autem cujusdam fortunae interventu evenisse, ut pyxis, in qua pharmacum istud reconditum fuerit, ab illo reperiri non posset. Se, morae tam longinquae impatientem, tandem ex eo quae-fivisse, quid tam diu quaereret, eoque audito, errorem, qui aegroto dubio procul letalis fuisset, in tempore adhuc praecavisse.

Inter varios et multiplices philothecarum usus praestantem hunc atque eximium esse merito putat Anonymus quidam, T. S. B. a) quod in iis exempla manuum eruditae conserventur. Novi hinc quosdam, qui

a) In *MICHAELIS LILIENThA. LII Select. Histor. et litterar. Tom. II. Obs. III. §. III. pag. 264.*

qui illas, undecumque possunt, curioso instituto hunc in finem conquirunt, et grandi saepius pretio ab heredibus possessorum redimunt. Licuit mihi olim tam felici esse, ut philothecam JOH. SCUL-
TETI *b)* clari illius Medici et Chirur-
gi Ulmani, ad cordylas et piper jam dam-
natam, et plus dimidia sui parte mutilatam,
ex profanis rudis alicujus aromatarii mani-
bus eriperem, cujus reliquias, mihi vere
sacras, cum non nullis aliis Virorum eru-
ditorum autographis, inter *κειμήλια* supel-
lectilis meae librariae refero. Praeter ali-
os, inter quos JOH. RHODIUS emi-
net, sua ibi nomina inscribere, qui in
Lyceo Patavino anno 1624. Artem salu-
tarem docuerunt, Professores, ANDRIG-
HETTUS ANDRIGHETTIUS, FOR-
TUNIVS LICETUS, FRANCISCVS
DOMINICVS SALA, JOH. PREVO-
TIUS *c)*, FRANCISCVS BONAR-
DUS

b) Verum ipsi nomen fuisse teutonicum
SCHULTES, quod saeculi sui more in
barbare latinum SCULTEPI postea
mutare maluit, ex ipsa hac philotheca
cognovi.

c) Vulgo in libris hujus nomen per diph-
thongum æ exprimitur: sed ipse illud ma-
nifesto per vocalem (e) scripsit.

DUS, et BENEDICTUS SALVATICUS (*d*), quorum manus immane quantum inter se discrepant. LICETI (*e*) quidem litterae, quod in polygraphis, qualis ille fuit, oppido rarum est, elegantissimae sunt

d) Ita nomen suum ipse expressit, non SILVATICUS, aut SYLVATICUS, qua scribendi ratione plerisque omnes uti video.

e) Pro corollario, Lectoribus, ut spero, non ingrato, testimonia heic subjiciam, quibus SCULTETUS noster a Praeceptoribus suis Patavinis ornatus est. *Doctissimum et bene meritum de honoribus, quum philosophicis, tum medicis, adpellat ANDRIGHETTIUS, Auditorem suum carissimum PREVOTIUS, doctissimum et studiosissimum Artium et Medicinae Doctorem SALVATICUS: admirandum ac imitatione dignum suae virtutis testimonium in studiosorum animis Patavii relinquere testatur BONARDUS: ejus virtutem, et in studiis philosophiae et medicinae assiduam operam, nosse Patavinum Gymnasium, doctrinam et operam jam experturam esse patriam, SALA scribit. RHODIUS vero Anatomes et Chirurgiae peritissimum, et JOH. THUILIUS, Philosophiae et Medicinae Doctor, et humaniorum litterarum Professor primae cathedrae, rerum anatomicarum et chirurgicarum indefessum scrutatorem nominat.*

sunt. Eamdem laudem magis etiam merentur RHODIANÆ. De ANDRIGHETTIANIS autem vere usurpes illud PLAUTINUM:

An, obsecro, hercle, habent quoque gallinae manus? Reliqui, si PREVO-TIUM, satis concinne scribentem, eximium feceris, lutulentiore, quam luculentiore, usi sunt scriptione e).

XVI.

HYDARTHRUS SYNOVIALIS.

Coriarius quidam, Delphis habitans, jam diu in articulo genu sinistri tumorem gerebat mollem, pallidum, frigidum. Moto articulo, feri collecti fluctuatio manifeste percipiebatur. Difficulter inde, nec sine dolore, pes movebatur. Quum varia remedia, interna pariter, atque externa, frustra fuissent adhibita, tandem in auxilium vocatur uxoris meae frater, D. VILHELMUS HENRICUS MOESNERUS, tum temporis in ista Civitate praxin medicam exercens, superiori autem anno a Nobilissima Coloniae Surinamensis Societate Nosodochii Paramaribensis et copiarum Surinamensium Medi-

cus ordinarius constitutus, rerum chirurgicarum adprime peritus. Adplicat is emplastrum suum, quod vocabat, dissipans, et aeger intra tres quatuorve hebdomadas, tumore paullatim resoluto, penitus convalescit. Viso eximio prorsus emplastri effectum, eum rogavi, ut compositionem illius mecum communicaret: id quod etiam perlubenter et candide fecit. Constat ex solo gummi ammoniaco optimae notae, quod in aceto vini acerrimo, vel, quod praestat, scillino solvitur, solutumque ad justam emplastri consistentiam spissatur. Ipse, simplicissimo hoc emplastro saepiuscule adhuc usus, bona fide testari possum, in dissipandis tumoribus duris, scirrhisque ac scrofulis, vetustate non dum confirmatis, par illi nihil esse, aut secundum. Commendari nominatim meretur adversus tumores testiculorum, ex gonorrhoea, quam vocant, in scrotum delapsa, ortos, in quibus resolvendis plane egregie se gerit. Scio quidem, bono cum effectu istis etiam adplicari emplastrum de ranis cum triplo vel quadruplo mercurii: sed, an usus hujus satis sit tutus, vehementer me dubitare profiteor. Experientia edoctus monet Ill. Archiater Trevirensis,

SA-

SALENTINUS ERNESTUS EUGENIUS COHAUSEN *a)*, *testiculis nunquam imponenda esse mercurialia, quoniam frigiditatem et certam sterilitatem inferre observentur.* Et JACOBUS OETHÆUS *b)* nobilis cujusdam adolescentis mentionem facit, qui, ad depellendos pubis pediculos, sive morpiones, a chirurgo unguentum, ex argento vivo confectum, acceperat, sed, eo aliquoties illito, *membrum virile plane frigidum, ac torpidum, et ad Venerem plane ineptum, senserat.* Mihi ipsi notus est vir, qui, quum semper antea uxoris desiderio satis abundeque fecisset, post testiculum venerum, ex impuro cum meretrice concubitu, contractum, emplastrique illius usu, vel abusu potius, a tonsore curatum, ἀπραγμάτεια *doluit, malam tonsori quidem pestem imprecans.*

XVII.

a) Europ. Arcan. med. Vol. II. pag. 268.

b) In JOH. SCHENCKII Observat. Med. rarior. Lib. III. Cap. de impotentia venerea Obs. II. pag 533. col. 13. edit. Francof. ad Moen. 1665. Unde illam historiam tribus repetiit celebratissimus GEORGIUS ERNESTUS STAHLIUS in disp. de impotentia virili. Hal. Magd. 1697. hab. ibidemque 1707. recus. §. XXVI.

XVII.

FEBRIS LENTÆ SANATIO
FORTUITA.

Adolescens, quindecim circiter annos natus, pancratice antea valens, ab aliquo tempore sine ulla causa manifesta pallescere, delassari, emaciari coeperat. Accedebant anorexia, polydipsia, febricula vespertina, ephidrosis nocturna. Optima ab optimo Medico exhibebantur, et ab aegroto adcurate adhibebantur, remedia. Tantum vero aberat, ut melius inde haberet, ut potius res ipsius in dies in deterius ruerent. Statuebat igitur a pharmacis penitus abstinere, ac, quam diu vitam adhuc protrahere sibi liceret, genio liberalius indulgere. Quid fit? Quum vinum meracum aliquando in symposio, cum aequalibus celebrato, sine modo ingurgitasset, vomitu id remetiri cogitur, unaque cum eo tres lumbricos teretes praegrandes vivos rejectat. Exhalata crapula, mire adlevatum se sentit, et paucorum dierum spatio in totum convalescit. Mirum est, aegrotum numquam de gastralgia, vel enteralgia, conquestum esse.

XVIII.

XVIII.

VARIOLÆ SALUTARES.

Auxilio non numquam esse variolæ, adnotavit doctissimus LUDOVICUS GOTTFRIDUS KLEINIUS *a*), idque duobus confirmat exemplis, quorum unum caecitatem biennem, ex achoribus inductam, iis superatam, alterum testiculi sinistri tumorem vegrandem, durum, frigidum, ex conquassatione ortum, iisdem discussum, sistit. Mihi ipsi, in Universitate Tubingensi adhuc versanti, noti fuerunt duo fratres germani, litterarum studiosi, quorum natus major, vicenarius, hypocophosi, minor, septemdecim annos habens, asthmate molestissimo laborabat. Corripiebantur uno eodemque tempore variolis, epidemice intra et extra pomeria urbis tum grassantibus. In ipso harum vigore, a pristinis morbis derepente liberabantur, nec quod sciam, in eos posthac recidebant *b*).

XVIII.

a) *Interpr. clin. pag. 293.*

b) *Conf. Nova litteraria Tubingensia (Berichte von gelehrten Sachen) An. 1755, pag. 65. seq.*

XVIII.

TUMOR FUNGOSUS,
SUPPURATIONE SANATUS.

Anus quaedam, quæ tumorem fungo-
sum, genu dextri patellae insidentem,
per complures annos gestaverat, ex sella, in
qua steterat, delapsa, illum ipsum pavi-
mento, lapidibus strato, graviter adlide-
bat. Contusio, a Chirurgo perperam cu-
rata, abibat in gangraenam. Epidermis
hinc inde jam in vesiculas elevari coeperat,
quae disruptae, ichorem tenuem, flavef-
centem, foetoris non omnino expertem,
fundebant, aegra interim vehementissimos
dolores perpetiente. Praescribebam ex-
templo fotum, ex speciebus decocti nigri
a) cum aceto vini acerrimo parandum,
et linteis quadruplicatis, addita ante ad-
plicationem aqua vitae camphorata, partii
contusae admovendum, singulisque duabus
horis renovandum. Interne octies per
νυχθήμερον exhibebatur pulveris corticis pe-
ruviani selectioris drachma dimidia. Itaque
sen-

a) Descriptio harum specierum extat in *Phar-
macop. Wirtemberg. Part. II. pag. 170.
sol. A.*

senfim ichor iste evadebat spissior, albidior, et tandem optimae notae pus generabatur, quod tam diu manare pergebat, dum totus fungus esset absumtus: quo facto, ulcus sua propemodum sponte consolidabatur, ne minimo quidem amplius adparente tumoris illius vestigio.

XX.

COLICA EX ESU CANCRO-
RUM FLUVIATILIUM.

Litteratus quidam, mediae aetatis vir, ex hereditate podagricus, inde a puero cancos fluviatiles sine ulla noxa comedit: ex eo vero tempore, quo primum podagrae insultum passus est, quotiescumque vel unum jusculi, ex illis praeparati, cochlear haurit, toties exquisitis coli doloribus discruciat, qui, accedente demum diarrhoea, tolluntur. Suasi, ut iis comestis, succum citri, vel potius acetum, superbiberet, et magnum levamen inde percepit.

An confirmatur hinc SYDENHAMIANA et BOERHAAVIANA opinio, originem podagrae proximam a debilitate et

languore viscerum , digestioni inservientium , esse repetendam ?

XXI.

ACETUM OPII ANTIDOTON.

Infanti , ex dentitione difficili agrypnia laboranti , vetulae medicastrae suafu , sub vesperam exhibita fuerat requies Nicolai , theriaca infantum vulgo adpellata. Dormierat inde infans per totam noctem , magno cum parentum gaudio , quibus vagitus illius diu molesti fuerant. Sed , quum insequentis diei hora quarta pomeridiana non dum evigilasset , neque ulla ratione excitari posset , jure metuebant , ne aeterno sopore opprimeretur. Anxii igitur me arcessiebant , rem gestam exponentes. Praecipiebam , ut illico et sine mora acetum vini acerrimum calefactum spongiarum ope universo capiti , in primis naribus , continenter admoverent , ejusdemque , aqua saccharata temperati , guttulas aliquot ori subinde instillarent. Quo strenue facto , infans semianimis (neque enim , praeter arteriarum pulsum , ulla observare licuerat vitae phaenomena) post horam

horam circiter dimidiam paullatim ad se redibat, et postridie in integrum erat restitutus : cui tunc , ad acidum in primis viis delendum , alvique libertatem revocandam , magnesiā albam genuinam , sirubo cichorii cum rhabarbaro mixtam , praeberi jubebam.

XXII.

ERROR MEDICI,
EX IGNORANTIA LINGUÆ GRÆ-
CÆ NATUS.

Vir quidam celebris, cujus nomini lubens meritoque parco, in libro quodam utilissimo, ab se edito, haec scripserat: *Ephistemi idem significat, quod parastatae.* Quae legens, vocem *ephistemi* graecae originis esse oportere, propter litteras *ph* dubitare non poteram. Non ignorabam verbum *ἑπιστημι*, sed suspicari non audebam, illud a scriptore in nomen substantivum esse mutatum. Interim tamen re vera facta erat haec *μεταμόρφωσις*. Aliquanto enim post, aliud quid in *Lexico medico CASTELLIANO* quaerens, forte in haec verba, ibi extantia, incidi: *EPHISTEMI, ἑπιστημι. Vid. PARASTATAE.* Quae quidem

dem ille dubio procul ob oculos habens, nec satis intelligens, vocabulum *ephistemi* nomini substantivo *parastatae* *συνανυμω* esse opinatus est.

XXIII.

CALOR ET SUDOR DIMIDIUM
CORPORIS.

Quum nuper in JOH. SCHENKII *Observationibus medicis varioribus* a) historiam legerem Monialis, cui, quotiescumque balneum ingrediebatur, aut levi aliquo exercitio corporis utebatur, toties insignis quaedam rubedo in dextro latere a fronte usque ad pedes suboriebatur, sinistro naturalem omnino colorem servante: hanc igitur quum legerem, in mentem mihi venit pueri cujusdam Tubingensis b) facie-
pius

a) *Lib. V. Cap de cute. Obs. V. pag. 699. col. A.*

b) Mentionem hujus jam fecit D. GEORGIUS FRIDERICUS SIGVARTUS, Anatomes et Chirurgiae Professor Tubingensis, in mirifice lepida *Epistola de homine in singulari duali, nec dissyllabo tantum et bipede animali, ut vulgaris fert*

pius a me visi, qui, quoties incalescebat, in singulis dextri lateris partibus a capite ad calcem usque rubore, madore, et sudore, perfundebatur, in sinistro interim latere nullam, neque coloris, neque caloris, mutationem patiens, ita quidem, ut, jucundo prorsus spectaculo, in facie, frontis, nasi labiorum, menti, *cet.* partes, examussim dimidiatas, versus dextram calidas, rubicundas, madidas, versus sinistram

G 4

stram

fert fama, sed supra vulgi captum toto ancipiti et duplici, neque vel ibi simplici. ubi videtur simplex et simplicissimus, novo dichotomiae anatomicae specimine dualistico conspectiori facto, qua veteri et sincero Amico nostro, CAROLO PHILIPPO DIEZIO, tum temporis designato copiarum Circuli Suevici Medico castrensi, nunc Serenissimi Ducis Wirtembergici Auliatro meritissimo, Doctoris in Arte salutari honores gratulatus est, Tubingae 1762. edita, hujusque de aëre et alimentis militum, praecipuis Hygienes militaris momentis, disputationi inaugurali subiecta, pag. 12. numeris mea manu adscriptis. Aliam historiam, iisdem paene verbis conceptam, idem narrat in disp. de polyæmiae nosologia. Tubing. 1756. hab. §. CXXX. ut parum absit, quin eandem esse credam, tametsi posterioris heroëm virum mediae aetatis faciat.

stram autem frigidas, pallidas, siccas, conspicere liceret.

XXIII.

CORTICIS PERUVIANI ODIUM.

Aliquot abhinc annis quidam Medicinae Candidatus commentationem de febre illa pernicioſa, quae *tritaeophia carotica* ab Ill. BOISSIER de SAUVAGES ^{a)} adpellatur, conſcripſerat, ſpeciminis inauguralis loco pro roſtris academicis publice defendendam. De therapia morbi cum Ill. WERLHOFIO, TORTI, innumerisque aliis, ſumma eruditionis verae gloria conſpicuis Viris, praeceperat, eam a cortice peruviano repetendam, et *hujus, ſubtiliſſime pulveriſati, drachmam unam, vel ſolam, vel, ad blandiendum aegrotorum palato, cum ſirubo quodam verbi gratia, cardui benedicti, vel acetofiſtatis citri, cet. in bolum transformatum, ſecunda quaque, vel tertia hora, intercalari tempore exhibendam,*

^{a)} Noſolog. method. Tom.. II. Part. I. pag. 298.

*dam, idque ad plenam usque paroxysmo-
rum cessationem continuandum esse. Me-
dico, chartarum manu scriptarum censori,
lectis hisce,*

atra continuo bile tumet iecur.

Delet illa funditus, nihilque nisi hoc, sub-
stituit: *urgente periculo, febrifuga adhi-
benda esse.* Mirans suo jure Candidatus,
quod ea, quae saepe

*dat veniam corvis, vexet censura
columbas,*

censorem decentissime rogabat, ut ausi
istius rationem reddere dignaretur. Sed
omnia, quae hic respondebat, unice ad
illud JUVENALIS *b)* redibant:

*Hoc volo, sic jubeo, sit pro ratione
voluntas.*

Ille vero, bonae causae sibi conscius, cen-
sorisque auctoritate ea tantum, quae pie-
tati adversus Deum, securitati rei publicae
et bonis moribus adversentur, prohiberi
posse, compertum habens, verba substi-
tuta, quidem retinuit, sed iis pristina sua,
inscio et invito censore, restituta, sub-
junxit.

Clarus quidam Vir, idemque justus
corticis peruviani aestimator, cui hanc

G 5

hi.

b) Sat. VI. vers. 223.

historiam aliquando retuleram , odium istud ἐκ τέλους οὐ καὶ ἐπίγνωσιν profectum esse, verissime judicabat, suspicans simul, censorem haeresi STAHLIANÆ esse addictum, quam inexorabili divini remedii odio flagrare, vel lippae et tonfores norint. Sed valde obstupefcebat idem, quum eum nominarem, a quo STAHLIUM ejusque adseclas indignissimis atque infulsissimis scommatibus passim adlatrari meminerat.

XXV.

SCIRRHUS UTERI
EXULCERATUS.

Mulier quaedam ab aliquo tempore excruciabatur saevissimis doloribus lumborum, inguinum, abdominis, et praecipue infimi ventris. Aderant pallor, lassitudo, anorexia, agrypnia, animi dejectio. Lactabat tunc infantem triginta duarum hebdomadam. Lochia post partum non difficilem rite successerant. In uteri regione adparebat tumor durus, rotundus, constans, dolores lancinantes per intervalla inferens, qui tactu et pressione, itemque corporis motu, exacerbabantur. Nihil interim humorum e vagina profluebat. An duri-

durities simplex, dolorum expers, praecessisset, dicere non poterat. Infans valde debilis et emaciatus erat. Mandabam, ut hunc ablaetaret, ab omnibus cibis acidis, acribus, falsis, abstineret, hordei, avenae et oryzae jusculis, in primisque lacte, vesceretur, vinum et cerevisiam vitaret, eorumque loco decoctum totius althaeae cum melle, vel infusum herbae malvae cum sambuci et tiliae floribus, admixto lacte, biberet. Quumque non dubitarem, quin uteri scirrhi exulcerato, sive carcinomate occulto, laboraret, pilulas, ex solo extracto cicutae Vindobonensi paratas, exhibebam. Primo statim die sumebat grana sex, altero decem, tertio quindecim. Dolor mire tranquillatus jam erat, sed magna ichoris tenuis, viridescentis, copia ex vagina emanare coeperat. Quarto die deglutiebat extracti cicutae scrupulum integrum, quinto grana viginti quinque, sexto, septimo et octavo totidem. Dolor nunc omnis erat sublatus. Vires, appetitus, somni beneficium, paullatim redierant. Magis colorata erat facies, hilior animus. Materia, ex vagina profluens, sensim evadebat parcior, spissior, albidior. Tumor in regione uteri, mollis jam, ad
 tactum

tactum nihil dolens, ultra dimidiam sui partem decreverat. Nono die dabam potiunculam catharticam, ex manna calabrina et sale anglicano, in lactis fero solutis, confectam, quae quinquies alvum blandissime subduxit. Decimo die imperabam, ut pilularum drachmam dimidiam singulis diebus caperet, idque ad eum usque finem faceret, dum tumor iste penitus evanuisset, nihilque amplius e vagina exstillaret. Duodevicesimo die ad me rediens, se penitus jam sanatam, tam bene habere dicebat, ut per omnem vitam melius umquam habuisse non recordetur.

Consulto scripsi, me *extracto cicutae Vindobonensi* usum esse. Id enim, quod in nostris oris paratur, Medicos et aegrotos saepius destituit. Exacte ad normam, ab Ill. Archiatro STOERCKIO praescriptam, quot annis illud conficit dexterimus Haganorum pharmacopoeus, HERMANNUS LIPPERT, *FILIUS*, quod ipsum aliquando, quum Vindobonense mihi non amplius suppeteret, adhibui, non quidem cum nullo, at sine exoptato tamen et sperato effectui. In levioribus malis bene se gessit, sed duae interdum drachmae per diem fuerunt exhibendae. Gallici
ex-

extracti inertiam pariter adcusat Ill. BOIS-
 SIER de SAUVAGES a) *nullum adhuc*
dum ejus fuisse successum, referens. De
 Suevico idem testatur Vir eruditissimus,
 plurimisque nominibus aetatem mihi deve-
 nerandus, D. FERDINANDUS CHRI-
 STOPHORUS OETINGERUS, in Uni-
 versitate Tubingensi Medicinae Professor
 celebratissimus, in litteris amantissimis,
 ad me datis, ita scribens: *De cicutae ex-*
tracto idem, quod tu, expertus, Vien-
nense extractum mihi comparare cogor,
si effectum aliquem certum opto. Et haec
est ratio, cur rariora sint in his terris
experimenta b) Unde hoc pendeat, de-
 ter-

a) *Nosolog. method. Tom. III. Part. II. pag.*
 527.

b) Sequuntur in iisdem litteris adhuc quae-
 dam de cicutae extracto, quae, quam-
 quam huc proxime non spectant, tamen
 heic legi digna visum iri confido. Ita
 vero pergit Vir candidissimus: *Ab Illu-*
stri STOERCKIO accepi humanissimas
litteras, in quibus occasione variorum mor-
borum Personarum quarundam Serenissi-
marum atque Illustrium sua mecum com-
municavit consilia. Inter alia illam te
celare non possum sequentem formulam, qua
extracti cicutae et saponis venetiani drach-
mam unam et dimidiam inter se miscet,
 ad-

terminare non audeo. Interim a climatum diversitate veri fati similiter id derivare mihi visus est Cl. SALOMON SCHINZIUS in erudita *praefatione*, qua *libellum* STOERCKIANUM de *stramonio*, *hyoscyamo* et *aconito*, in linguam teutonicam ab se conversum, exornavit.

Quum vero extractum Vindobonense in persanandis quam plurimis morbis, ubi, omnibus aliis remediis frustra adhibitis,

cessere Magistri,

Phillyrides Chiron, *Amythaoniusque Melampus*, admirandae prorsus ac divinae virtutis pharmacum esse, ex innumeris experimentis, de quorum veritate dubitare velle, nihil aliud esset, quam honestati et integritati tot summorum et probissimorum Virorum vim inferre, fati abundeque pateat: illud autem, quod alibi paratur, vel minus efficax, vel plane iners, deprehendatur; ac neutrum ulli umquam homini vel tantillum nocuisse observatum sit: non possum profecto, quin obstupescam, quod nihilo minus reperiantur homunciones improbi, qui Ill. STOERC.

KII

addendo gummi ammoniaci et pilularum Rufi ana drachmam unam, et sic formando pilulas granorum trium, de quibus omni triborio binas ferre possunt delicatuli.

KII *tentamina frivola, artificia pessima, artis salutaris opprobria, immo veneficia, atque illius imitatores vulgus profanum, Eumenides furias, hominibus vitam eripientes, adpellitare non erubescant. Admiror vero, et maximo quidem opere admiror generosum Viri summi, ad convicia ista tacentis, animum, qui suo de se jure usurpare possit illa SYMMACHI c) verba: Nullius tam vehemens nequitia est, ut motu meo digna sit. Praeclare fane imitatur illum Sapientum sapientissimum, SOCRATEM, qui, quod PLUTARCHUS d) et DIOGENES LAERTIUS e) de ipso memoriae proderunt, ab homine impuro calce impetitus, quum suos indigne id ferre ac fremere videret, quid ergo, inquit, an, si me asinus calcitrasset, ei vicissim calcem impingerem? Ceterum equidem haudquaquam dubito, quin vera sibi auguratus sit Vir laudatissimus, suum de stramonio, hyoscyamo et aconito libellum his obsignans verbis: Licet praesens saeculum fors super-*
cilio-

c) Lib. VIII. Epist. CV.

d) de educat. liber. Cap. XVI.

e) in Vit. ipsius Lib. II. pag. 38. edit. MENAGIAN.

*cilioſo (addo : invidoque et maligno) oculo
noſtros intueatur labores : id nequaquam
noſ deterreat. Erunt poſteri, qui ae-
quiori animo judicabunt, et meritas no-
bis agent gratias. Certe quando diu jam
ſub tenebris et opaca nocte jacebit
ignobilis iſta Zoilorum et Theonum turba,
Illum aget penna, metuente ſolvi,
fama ſuperſtes.*

XXVI.

HYPERCATHARSIS
HYSTERICA.

Quum omne aegrotorum genus Medi-
cos in exhibendis pharmacis cathar-
ticis cautos et circumſpectos eſſe jubeat:
tum haud ſcio, an nullum magis, quam
feminae, malo hyſterico laborantes. Vel
mitiſſima enim in iis perſaepe non tantum
atrociſſimos dolores colicos, ſed violentiſ-
ſimas etiam hypercatharſes, provocant.
Aliquas hujus rei a me factas obſervationes
in medium proferam.

Praeſcripſeram mulieris hyſtericae ma-
rito pulverem catharticum, mihi valde fa-
miliarem, ex radicis jalappae granis vigin-
ti quinque et cremoris tartari ſcrupulo di-
midio

midio constantem. Is quum satis commodè inde purgatus esset, uxori, de alvo constipata querenti, auctor fuit, ut eundem sumeret. Sumsit eum aliquot diebus post, ex eodem pharmacopolio petito, sine ulla nausea: sed in tantam emesin ex illo incidit, ut ipsam animam evomitura esse videretur. Vehementes etiam vomitus experita est alia mulier ab radicis rhabarbari et jalappae, utriusque granis quindecim, cum rhamni cathartici sirubo in bolum redactis. Ipsam (quis credat?) mannam, ipsum sal anglicanum, in feminis hystericis hypercatharseos auctores fuisse observavi. Dederam mulieri ad alvum, quae per plures dies clausa fuerat, referendam, potionem mihi probatissimam, ex mannae calabrinae electae uncia, salis anglicani uncia dimidia, nitrique puri scrupulo concinnatam, quae duodeviginti dejectiones cum exquisitis intestinorum doloribus concitavit. Alia sumferat, mannae et salis anglicani, utriusque drachmas sex, aqua stillaticia feminum foeniculi in potiunculae formam redactas, atque inde ter $\alpha\upsilon\omega$, et decies ter $\kappa\alpha\tau\omega$ non sine virium jactura purgata est.

Rationem harum hypercatharsium non sitam esse in pharmacorum adhibitorum vi

cathartica nimia, in propatulo est. De mannae, falis anglicani, et rhabarbari innocentia nemo, opinor, dubitat. Omnes uno ore Medici inter tutiora et blandiora remedia cathartica primum iis adsignant locum. Solam jalappae radicem a quibusdam ad purgantia non tutissima referri video. Ita JOH. JACOBUS HARDE-
RUS *a)*, non incelebris aetatis suae Medicus, *mirari se scribit, pulverem ejus a quibusdam saepius exhiberi, ceu hydragogum, ad serositates evacuandas utilissimum et aptissimum: notasse se tamen dejectiones creberrimas inde subortas cum siti.* Immo summus FRIDERICUS HOFFMANNUS *b)* *nosse se ait exemplum, quod viro quadraginta annorum scabioso pulveris jalappae scrupulus cum cremoris tartari scrupulo dimidio fuerit exhibitus: eodem mane, quo adsumserit, mortem subsecutam esse.* Sat gravia vero crimina! Sed facile depelli possunt. Historia viri scabiosi, ut ab hac exordiar, manca est, necessariaeque res circum-

stan-

a) Observat. anatom. pract. pag. 268.

b) Disp. de purgantibus fortioribus, ex praxi medica ejiciendis. Hal. Magd.
1703. hab. §. VI.

stantes in ea desiderantur. Nihil igitur probat. Quoties et quam facile his in rebus committitur, quam Logici vocant, fallacia causae non causae! An feras ita ratiocinantem: *Sempronius hesterno mane nicotianae fumum suxit. Eodem obiit. Ergo a nicotiana exstinctus est.* Vide, an radicis jalappae vis perniciosa non simili adstruatur ratiocinio. Equidem, si conjecturae locus detur, putaverim, virum istum, scabiei pertaesum, unguento aliquo antipforico sese perfricuisse, et, male inde se habentem, pharmacum catharticum petisse, adeoque illud potius, quam hoc, necis auctorem esse censendum. Ab improvido enim atque intempestivo unguentorum istorum usu, tum alia mala, tum subitaneas etiam mortes, non raro provocari, quis nescit? Sed quid multa? Ipsum **HOFFMANNUM** historia illa non prohibuit, quo minus sub finem citatae disputationis inter selectiora ac tutiora remedia cathartica jalappae radicem numeraret. Nihil etiam ad probandam vim radicis jalappae noxiam valent sinistri illi effectus, ab **HARDERO** adnotati. Potuit enim non suo tempore, non sua dosi, exhiberi. Potuit, quod per frequenter fieri expertus

novi, aliis radicibus drastice adulterata esse. Genuina radix, congrua dosi aptoque tempore exhibita, tantum abest, ut umquam deterioris notae symptoma excitasse a me sit observata, ut potius frequentissimo ac prope quotidiano illius usu plane exploratum atque compertum habeam, eam optimum esse et tutissimum remedium, quod ipsis tenellis infantibus sine noxae alicujus metu praebere possit. Si quid illi cum aliqua veri specie opponi queat, id fortassis est, quod dosin ipsius exacte determinare non liceat, quum aliae radices pluss resinae, aliae minus, contineant. Sed primum non est, quod metuas, ne pharmacopoei valde resinosas radices in pulverem redigant. Scio enim, has sollicitè ab iis seligi, atque ad essentiam et resinam jallappae praeparandam adhiberi. Deinde satis etiam resinosae radicis dosin, scrupulo vel drachma dimidia haud majorem, nihil umquam nocuisse, centies expertus sum.

Posita stabilitaque remediorum adhibitorum innocentia, necessario consequitur, ut ratio istarum hypercatharsium in ipsis ægrotis quaerenda sit. Tertium enim nihil est. Sed istud jam demonstramus. Omnia cathartica vi stimuli, membranis intestinorum ad-

plii

plicati, agere certum est. Sine stimulo enim velociores et validiores illae constrictiones, copiosiores mucus, excrementa alvina diluentem, exprimentes, auctiorque motus peristalticus, ea per anum extrudens, intelligi nequeunt. Unius autem ejusdemque stimuli in diversa corpora non eandem, sed diversam, esse actionem, experientia testatur. Idem emeticum, pluribus ejusdem aetatis et sexus hominibus aequali dosi eodemque tempore exhibitum, non eodem in omnibus, sed valde discrepantes, edit effectus. Alii quippe large, alii parce inde vomunt, alii nauseam sentiunt molestissimam, vomitum vero, anxie etiam desideratum, nulla arte provocare possunt, alii denique ne nauseam quidem, multo minus emesin, sed catharsin dumtaxat, experiuntur. Eadem est cathartorum, similibus conditionibus exhibitorum, ratio. Alii quippe nulla omnino catharsi, alii blanda, alii violenta, alii denique catharticos loco emesi plane inde adficiuntur. Praebuerat aliquando laudatus HOFFMANNUS ^{c)} non nullis Auditorum suorum

H 3

rum

^{c)} Vid. ejus *Disp. de cognoscenda corporis humani natura ex effectu remediorum*. 1732. bab. §. XVII.

rum salis , ex aqua cujusdam fontis excocti, amaricante et nitroso sapore praediti, dosin, ut suis ipsorum corporibus virtutem illius laxantem explorarent. Quaerens postmodum ex singulis ejus effectus, diversissimos fuisse reperit. Aliis quippe bis, aliis crebrius, aperuerat alvum, et quidem vel cum, vel sine torminibus. Non nulli, adsumto illo magnam, alii exiguam, alii nullam prorsus, senserant refrigerationem. Idem d) alio tempore regio jussu pueris quibusdam, ejusdem fere aetatis, eodemque et vitae et victus genere educatis verno tempore infusum quoddam laxans praescripserat, ubi pariter ex collatis relationibus maxima effectuum differentia adparuit. Quod si jam in rationem horum phaenomenorum inquiramus, nullam inveniemus aliam, quam diversam corporum sensibilitatem. Haec enim est conditio illa, sine qua effectus in corpore, in quod stimulus agit, edi non potest. Prout igitur sensibilitas corporum vel major, vel minor est, ferociores etiam mitioresve stimulorum, ipsis admotorum, effectus consequi, necesse est. Jam vero, postquam antiquiorum de utero, absoluto unicoque mali

hy.

d) Vid. *Disp. cit.* §. XVI.

hysterici auctore, opinio merito explosa est, proximum ejus principium nimiam sensibilitatem esse, omnes fere doctiores Medici hodie consentiunt: idque re vera etiam ita se habere, ejus symptomata, ab Ill. TISSOTO *e*) pereleganter ex hoc fonte derivata, satis abundeque comprobant. Quibus positis, nemini, puto, adeo mirum videri debet, quod lenissimi etiam stimuli in mulierum hystericarum corporibus tantas turbas concitent, et mitissimi ingenii cathartica, ab ipsis hausta, tam facile hypercatharticorum naturam induant.

Eadem vero feminarum hystericarum hyperaesthesia illas quoque hypercatharses, in ipsis provocatas, admodum periculosas reddit. Quum enim propter illam ad convulsiones per se jam proclives sint; has autem in sanissimis etiam corporibus a nimia humorum profusione concitari experiamur: dubitari profecto non potest, quin hae ipsae illis, ultra modum purgatis, accidere facillime queant. Sed hoc ipsum convulsionum genus, quod HIPPOCRATES *f*)

H 4

TES f)

e) Discours préliminaire sur la dissertation sur les parties irritables et sensibles des animaux par Mr. de HALLER. pag. 26. suiv.

TES f), adcuratus et follers ille Obser-
vator, jam malum pronuntiavit, si quod
aliud, fat cito mortiferum esse, numero-
sissimis constat observationibus. Omnem
igitur mulierem hysteriarum hypercathar-
sin quam maxime metuendam esse, res
ipsa loquitur.

Ex iis, quae hactenus disputavi, facile
perspicitur, summae necessitatis esse, ut
velocissima huic malo adferatur medela.
Unde vero illa est depromenda? Parum
auxilii sperare heic licet a remediis oleosis,
demulcentibus, hypercatharsium et hype-
remesum, a veneno acri excitatarum, an-
tidotis. Nec multum proderunt spirituosae,
quibus, ut proxima Observatione osten-
dam, in sistenda hypercatharsi, a purgan-
tibus vegetalibus drastice enata, nihil est
praestantius. Neque enim in feminis hy-
stERICIS, nimium purgatis, materia adest,
quae

f) Sect. V. Aph. III. Ἐπὶ ὑπερκαθάρσει
σπασμὸς, ἢ λυγμὸς ἐπιγινόμενος, κακόν.
*Purgatus nimium, si quis convellitur artus,
Singultitue illum certa pericla manent.*
Et Sect. VII. Aph. XXV. Ἐκ Φαρμακο-
ποσίας σπασμὸς, θανατώδης.

*Ex medicamento potu convulsio nata
Significat summam non procul esse
diem.*

quae sui correctionem postulet. Adstringentia etiam, adversus hypercatharSES a plerisque commendari adhiberique solita, non ita pulchro cum successu usurpaveris. Neque enim, cui soli congrue opponuntur, laxitas heic peccat. Propria, huc in auxilium vocanda remedia, ea tantum sunt, quae motum et sensum villorum intestinalium minuunt. Opiata igitur, quibus omnis hyperaesthesia promptissime imminuitur, hypercatharSES hystericae summa et praesentissima erunt remedia. Sublato enim principio, motus effrenes determinante, hos ipsos, atque morbum, ab iis effectum, cessare necesse est. Eximie profuisse vidi potionem, ex aquae stillaticiae florum sambuci unciis octo, laudani liquidi Sydenhamiani gutulis quadraginta, et sirubi papaveris erratici sequiuncia concinnatam, cujus vix dimidia parte absumpta, pacata et tranquillata fuerunt omnia. Alio tempore etiam celerem felicemque effectum a drachmis duabus theriacae venetae, in aqua stillaticia cinnamomi vinosa dissolutae, editum observavi. Quod si hypercatharSES loco oriatur, vel ei jungatur, emesis, opiata quidem pharmaca pariter conducunt, sed formam illorum mutari oportet.

Nisi enim tam minuto exhibeantur volumine, ut ventriculum levissime tantum imbuant, hujus convulsione prius plerumque rejectantur, quam contactu suo in illum agere, motumque ejus praeternaturalem sedare possint. Ibi igitur praeclarissime se gerit opium simplex, vel laudanum opiatum, in pilulam tornatum. Serio autem monendae sunt aegrotae, ut, quum primum istam deglutiverint, exquisitissimae corporis quieti studeant. Vel levissimo enim motu emesis recrudescit, et summi remedii effectus vel minus sufficiens, vel plane inanis, redditur.

Paucis adhuc subjungam, quo pacto hypercatharses illas praepedire liceat. Duobus modis id obtinui. Vnus hic fuit, ut remedio cathartico non nihil opii admiscerem, quod ventriculi atque intestinorum sensibilitatem nimiam quadamtenus obtunderet. Succesit in quibusdam bellissime, sed in aliis ex eadem, eidem cathartico admixta, opii dosi hyperaesthesia illam vel non satis, vel justo plus, imminutam deprehendi. Quare de alia, eaque certiore, methodo cogitare occoepe. Expertus autem, tartarum emeticum sine ulla hyperemeseos formidine exhiberi posse, si quae necessaria videatur illius dosis, in aqua solvatur,

fo-

solutaque partitis vicibus exhibeatur, eundem exhibendi modum in catharticiis paricum successu adhibitum iri non dubitavi. Quando itaque mulieres hystericae purgandae fuerunt, justam mitioris alicujus medicamenti cathartici, in formam liquidam reducti, dosin ipsis praebui, monens, ut quantum ejus duo caperent cochlearia, quarta quaque horae parte fumerent, dum effectus voto respondere coepisset. Atque hac ratione nihil amplius hypercatharticos in iis provocatum vidi.

XXVII.

CITA, TUTA ET JUCUNDA CATHARTICORUM VEGETA- BILIUM DRASTICORUM ANTIDOTUS.

Occasionem adhibendae hujus antidoti mihi dedit observatio, quam inter alias, notatu digniores, mecum olim communicavit, quem supra jam laudavi, Cl. DIEZIUS. Cujus summa haec est: Superiori bello, quum S. R. I. exercitus in stativis apud Zvickaviam in Saxonia magna pabuli inopia laboraret, equos tenerioribus arborum resiniferarum frondibus, quas
fil-

silvae vicinae suppeditabant, alere coge-
 tur. Accidebat autem, ut brevi plurimi
 equi vel aegrotarent, vel plane interirent.
 Cl. DIEZIUS, Medici castrensis munere
 tum fungens, de causa istius calamitatis
 curiosius anquirendo, eam non aliunde,
 quam a deglutita resina, ventriculi atque
 intestinorum membranae villosae tenacius
 adhaerescente, derivandam, optimumque
 ea propter praesidium in liquoribus spiri-
 tuosis, coagula resinosa dissolventibus,
 quaerendum esse judicabat. Jubebat igi-
 tur equis cum potu spiritum frumenti prae-
 beri: cujus etiam usus tam salutaris repe-
 riebatur, ut non tantum sani a morbo de-
 fenderentur, verum etiam aegrotantes ex
 eo convalescerent.

Admodum mihi placebat haec observa-
 tio, statimque de illa ad majores usus trans-
 ferenda cogitabam. Paullo post, ad dete-
 gendam genuinam cathartorum vegeta-
 bilium, pro perniciosiis vulgo habitorum,
 indolem, complura, de quibus alio tem-
 pore referam, instituebam experimenta.
 Discebam ex iis, vim illorum drasticam ex
 sola resinosa ipsorum substantia, a men-
 struis gastricis et entericis non fatis dissolu-
 ta,

ra, pendere. Sine fallacia igitur concludere posse mihi videbar, liquores spirituosos adversus cathartorum istorum noxas, gastritide, vel enteritide, non dum praesentibus, remedia fore longe utilissima. Brevis hanc illorum virtutem experiundi sese offerebat occasio.

Vir quidam robustus, a tonsore cognato catharticum aliquod validius petens, acceperat pulverem, ex resinae jalappae et scammonii, utriusque granis duodecim conflatum. Sumebat eum hora sexta matutina, sed non multo post rosiones acutiores in abdomine persentiscebant, ad quas mitigandas, viresque pharmaci promovendas, copiosum infusum foliorum theae bibebat. Frustra. Neque enim modo non movebatur alvus, sed istae etiam rosiones in dirisimos cruciatus incresebant, quibus varia quidem ex seplasia sua opponebat tonsor, sed sine ullo eorum levamento. A prandio in auxilium vocor. Alvus adhuc clausa, tantaque dolorum erat vehementia, ut aegrotus vix suae mentis esset compos, uxorque et liberi ejulantes praesentissimam mortem ad fores esse crederent. Intellecto, quale sumisset pharmacum, liquorem aliquem spirituosum adferri jubebam.

bam. Adferebant spiritum vini vulgarem. Hujus duo pocilla statim ab aegroto hauriri imperabam, idque quavis octava horae parte repeti, dum dolores satis essent confopiti. Prima duo pocilla parum adferebant levaminis, sed altera duo vix in ventriculum et intestina descenderant, quum cruciatus manifesto remitterent. Tertiis forbillatis, paullatim in totum fere evanescebant, tuncque novem copiosae dejectiones serosae succedebant. Quibus exantlatis, tum ad roborandum ventriculum, tum ad placandas spasmodicorum reliquias, aegroto iuxta theriacae venetae dosis ex vino generosiori porrigebatur: unde per totam noctem placidissime dormiebat, postero die perbelle se habens, neque aliud magnopere, nisi sitim, et aliquem ventriculi languorem, conquerens. Priori, quae soli profusiori humorum serosorum evacuationi deberi videbatur, lac amygdalinum: posteriori autem tincturam stomachicam, mihi familiarissimam, ex corticis peruviani, radicis gentianae luteae, herbae millefolii et florum centaurii minoris extractis, in salis tartari essentialis liquore vinoso solutis, concinnatam, exoptato cum successu opposebam.

XXVIII.

SALICIS ALBÆ CORTEX

PERUVIANI ÆMULUS.

Ex quo cortex peruvianus in nostro terrarum orbe innotescere, atque in usum frequentiore vocari cœpit, non defuerunt Medici, qui id negotii datum sibi esse crediderunt, ut ex arborum indigenarum corticibus aliquem reperirent, quem alienigenae isti substituere liceret. Collaudati hoc nomine in primis fuerunt fraxini et hippocastani cortices. Utrumque etiam, nominatim priorem, in profligandis febribus intermittentibus optimo cum successu tum ab aliis, tum a memet ipso, usurpari memini. Sed multo tamen frequentius eisdem in cassum adhibitos observavi, ita quidem, ut ad peruvianum corticem demum esset recurrendum. Nec ignota mihi sunt exempla, ubi ex illorum usu plus damni, quam commodi, in aegrotos redundavit.

Nuper in diario medico gallico, quod *Gazette salulaire* inscribitur, salicis albae corticem pro peruviani succedaneo valde com-

commendatum legens , statim consilium ce-
pi , experimenta hanc in rem faciendi. De-
di illum amplius duodecim hominibus utri-
usque sexus , qui febribus intermittentibus
laborabant , summaque cum animi volup-
tate eos inde consecutos vidi effectus ,
quos ab ipso cortice peruviano meliores
expectare non potuissem. In exhibendo
eo ubique eadem usus sum methodo ,
quam in peruviano servare consuevi. De-
di solum ejus pollinem sincerum , nulla alia
re permixtum , et largiores quidem , eas-
que saepius repetendas , doses imperavi ,
usumque remedii , etiam profligata febre ,
diutule continuari jussi. Febres autem istæ ,
ne quid dissimulem , omnes vel quotidianae
fuerunt , vel tertianae. In quartana
illius efficaciam experiundi occasio mihi
non dum oblata est. Nec in remittentibus
febribus eo umquam usus sum , quum adver-
sus istas remedium aequè *εὐπρόσiston* , quod
spem meam numquam fefellit , in promptu
habeam , solutionem nempe aluminis vi-
triolatam , de qua paucis abhinc annis pe-
culiarem dissertationem academicam edi-
dit doctissimus quondam Universitatis
Giessensis Professor , D. GERHAR-
DUS

DUS ANDREAS MYLLERUS a).

Nec vero in febribus tantum intermit-
tentibus, verum in aliis etiam morbis,
qui cortice peruviano felicissime alias de-
bellantur, salicis albae cortex virtutem
suam testatam mihi reddidit. Vomitus
pituitosus, per paroxysmos more febris
tertianae revertentem, hac ipsa nullo mo-
do se prodente (neque enim oscitatio aut
pan-

a) Quum laudata dissertatio MYLLERIA-
NA non in omnium versetur manibus,
praeparationem solutionis hujus ipsis beati
Auctoris verbis haec describam: *Primo*
saturata tibi ad manus sit solutio aluminis
in aqua simplici, jam refrigerata, et aci-
dum vitriolicum: perinde autem est, an
vulgari vitrioli spiritu, an fortiori, oleo
dicto, utaris. Deinde vero aluminis solu-
tioni, et quod probe notandum, crebro agi-
tandae, acidum instillatur sensim sensim-
que, immo sub finem guttatim, donec ambo
exacte miscentur, atque modo dicta solutio
dulcem suam, sed et simul valde ingratum,
immo horridum stypticumque saporem, max-
imam quoad partem deponit, sive, ut con-
sueta in arte pharmaceutica pbrasi utar,
ad gratam usque aciditatem, id est, ad aci-
ditatem, sollerti lingua et sapore testibus,
suavi aciditati succi citri, recenter expressi,
subaequalem.

pandiculatio umquam praecedebat, nec urinae latericiae, morborum febricosorum, a latente febris intermittens vel remittentis veneno pendentium, indices certissimæ, mingeantur) aliis exquisitioribus remediis frustra oppugnatum, sex illius drachmae, tempore intercalari exhibitae, penitus sustulerunt. Ad lumbricos quoque haud semel mire profuisse mihi visus est. Nec in roborando ventriculo expectationi meae umquam defuit.

XXVIII.

TUSSIS INFANTUM FERINÆ REMEDIIUM.

*Hi motus animorum, atque haec certa-
mina tanta,*

*Pulveris exigui jactu compressa quies-
cent.*

VIRG.

Inter morbos, qui tenellam infantum aetatem prae reliquis infestant, perpauci medentibus tantum facessere solent negotii, quantum tussis illa, ob suam non tantum vehementiam, sed et pervicaciam, ferinae nomine dignissima. Equidem, quamvis ip-

ipsi, quotiescumque mihi sese obtulerat, omnis generis remedia, a praestantissimis atque expertissimis Medicis commendata, summa cum cura et sollicitudine semper opposuerim: plerumque tamen non, nisi difficillime ac tardissime, eam expugnaui. Tandem paene fortuito incidi in hoc ipsum, quod jam jam indicaturus sum, remedium: quo an citius, tutius atque jucundius invenire liceat, vehementer dubito.

Laboraverat tussi ista ferina per complurimos jam dies puellus bimulus, nimiaque accessuum frequentia ac vehementia ad incitas propemodum erat redactus. Varia parentes jam adhibuerant remedia antiechica, sperma ceti, pastam althaeae, saccharum hordeatum, succum glycyrrhizae condensatum, althaeaeque et iuiubarum sirubos: sed in cassum omnia. Arcesitus statim clystina oleosum injici, pectusque et regionem ventriculi litu, ex oleo amygdalarum dulcium et camphora confecto, diligenter perfricari jussi, praescribens simul misturam, ex aquis stillaticiis florum tiliae et sambuci, magnesia alba, nitro puro, et sirubo papaveris erratici concinnatam, jugiter propinandam. Nulla inde tussis mitigatio. Postridie praescripsi sirubi emetici

Angeli Salae congruam dosin, per intervalla praebendam. Vomuit puellus multam pituitam viscidam. Tussis paullulum mitigari visa est: sed brevi aeque ferox recru-duit. Jussi clyfma iterari, frictiones continuari, brachioque alteri emplastrum melilotinum, pulvere cantharidum conspersum, adfigi, et praescripsi emulsionem pargoricam, ex amygdalis dulcibus et papaveris albi seminibus, addito sirubo diacodion Montani, confectam. Dedit inducias tussis, sed minus longinquas, pristina violentia revertens. Occoepi igitur de alio cogitare remedio. Venit in mentem sulfur antimonii auratum, cujus eximiam virtutem antispasmodicam in aliis morbis saepe expertus fueram. Praescripsi igitur octo pulvisculos, singulos ex granis sacchari albi duodecim, gummi arabici octo, antimonii diaphoretici non abluti quinque, nitri puri tribus, et sulfuris antimonii aurati, tertium praecipitati, dimidio constantes, imperans, ut tertia quaque hora unum praeberent. Mire inde placata fuit tussis, nec ferina amplius dici meruit. Iterato remedii usu plane conticuit. Nullam isti pulvisculi emesin, nullam catharsin, sed solum diaphoresin, provocarunt, quaque ra-
tione

tione haec aucta , ea tussis imminuta est. Odorem exhalatae materiae gravissimum fuisse dixerunt. Sic ergo octo sulfuris antimonii aurati granis ferocissima tussis evicta , et misellus aegrotus integrae sanitati fuit restitutus. Aequè celerem ac felicem remedii hujus effectum postea in aliis quoque infantibus expertus et miratus sum.

Nisi omnia me fallunt, luculentam faciem praefert haec observatio cognoscendo tussis illius ferinae principio proximo. Multi laudant virtutem sulfuris antimonii aurati antispasmodicam, sed parum solliciti sunt de determinando illo spasmodorum genere, in quo potissimum eam testatam reddit, quum tamen dubitari nequeat, quin, sicut non idem omnium est principium, ita etiam non idem omnibus opponi possit remedium. Ego vero ex multis, iisque accurate institutis, observationibus didici, sulfur antimonii auratum specificè quasi valere contra illos spasmos, quos materia quaedam acris, per cutem eliminanda, excitat. Ab exanthematibus miliaribus, variolis, et rubeolis, vel aegre prodeuntibus, vel a summa cute ad partes internas regredientibus, itemque a scabie et achoribus, intempestiva ac praepostera medicatione

repulsis , vehementes plerumque oriuntur spasmi , qui ad ipsas usque convulsiones ascendunt. Hos nullo remedio certius atque citius , quam laudato sulfure , expugnaveris. Vidi exemplum non unum , ubi , omnibus pulveribus , misturis , et tincturis bezoardicis , immo ipsis cantharidibus , camphora oleisque cajepoet et animali Dippeliano , efficacissimis alias remediis , frustra usurpatis , paucula illius grana , partitis dosibus exhibita , blandam sine ulla humorum commotione diaphoresin movendo , atque exanthemata placide ad externam corporis superficiem propellendo , violentissimas convulsiones , quasi incantamento quodam , consopierunt. Quae quum ita se habeant , et sulfur antimonii auratum tussim infantum ferinam pariter diaphoreseos ope sopiat , nescio , an haud falso suspicari liceat , illam a simili materia acri excitari. Sed aliud majus est , quod id mihi persuadet , momentum. Tussis ista ferina numquam sporadica est , sed semper epidemica , et ea quidem tempestate fere ingruit , qua morbi exanthematici acuti , ut febres , quas vocant , catarrhales petechizantes , scarlatina , variolae et rubellae , grassantur. Cum duabus posteri-

ori-

oribus in primis magna ipsi intercedit adfinitas. Saepe enim unius ejusdemque familiae infantes, alios tussi ferina, alios variolis, vel rubeolis, laborasse observavi. Nec infrequentia sunt exempla infantum, tussi ista diu multumque discruciatorum, variolis, vel rubeolis demum ptodeuntibus, statim ab ea liberatorum. Compluries etiam, variolis et rubeolis male judicatis, vel apothera pia earum neglecta, infantes tussi ferina correptos vidi. Taceo alia hujus adfinitatis testimonia, alibi de iis ex instituto dicturus. Quum igitur, morbos istos exanthematicos a materia quadam acri generari, apud omnes in confesso sit, quis eandem, paullo dumtaxat aliter modificatam, tussis infantum ferinae genitricem esse dubitet?

XXX.

JUS SUMMORUM MAGISTRATUUM, INSITIONEM VARIOLARUM IMPERANDI.

Amico cuidam meo, qui *novam variolis medendi methodum*, praelo jam paratam, apud me legerat, duriora visa sunt, quae §. I. scripseram: *Insitionis*

variolarum introductionem publicam sperari vix posse, nisi a summis Magistratibus jure suo illam imperandi utentibus, parentes vel inviti liberos suos ei subicere cogantur. Dubitare se dixit, α) num summi Magistratus hoc jure gaudeant, β) num eo sine civium injuria ad coactionem usque uti liceat, γ) num variolae sine summo vitae periculo invitis inseri possint. Non contemnenda esse duxi haec dubia, quumque in aliorum quoque animis subnasci posse videantur, adversus illa paucis heic respondebo.

Certum est, variolas naturales ex natura sua morbum esse periculosissimum, vitaeque humanae infestissimum. Ex quo sponte consequitur, fieri non posse, quin ab iis civium multitudo insigniter imminuatur. Id quod etiam observationes, a Viris sagacissimis hanc in rem summa cum cura institutae, luculentissime commonstrant. Patet ex iis, valde quam paucos esse homines, qui variolas haud nanciscantur, ita quidem, ut ex viginti quinque vix unus singulari hoc beneficio gaudeat. Nunc ponamus rem publicam aliquam, mille civium millibus constantem. Ex his quadraginta tantum millia immunitatem a variolis

lis sibi polliceri possunt, reliqua nongenta et sexaginta millia eas experiri coguntur. Sed eadem observationes docent, ex iis, qui variolis corripuntur, ad minimum duodecimum quemque fato defungi. Illa igitur res publica a variolis naturalibus ad minimum octoginta civium millibus orabitur.

Tantum vero abest, ut variolae naturales tot mortibus rabiem suam exsatient, ut in iis etiam, quorum vitae pepercerunt, haud raro longe tristissima sui relinquant vestigia. Lubens praetermitto cicatrices illas, formae venustatem defoedantes, vel plane destruentes. Quamquam enim, ut vere poëta cecinit,

gratior est pulchro veniens e corpore virtus:

perparum tamen fortassis rei publicae interest, utrum membra ipsius Narcissi sint, an Therситae, Helenae, an Hecubae, modo bonorum officia civium expleant. At quam maximi, opinor, ejus refert, ut quam minimo membrorum inutilium numero oneretur, qualia omnino sunt, quae atrophiam, tabem, phthisin, paralysem, helcosin, caliginem, amaurosin, surditatem, mutitatem, amnesiam, morosin, sexcentisque aliis vario-

larum reliquiis, vix aut plane non sanabilibus, laborant.

Prorsus contraria est variolarum artificialium ratio, quas ex natura sua innocentissimas esse, innumeris, iisdemque fide plena dignissimis, constat observationibus. Per ipsam itaque rei naturam necessarium est, ut variolarum insitio immensam hominum multitudinem, sine ipsius usu certissime interituram, conservet. Egregie consentiunt experimenta, in pluribus diversissimisque terris instituta, quae ex centum hominibus, quibus variolae insitae fuerunt, vix unum decessisse demonstrant. Illa itaque res publica, quam naturales variolae ad minimum octoginta civium millibus orbabunt, introductis artificialibus, vix novem millia et sexcentos amittet, adeoque ad minimum septuaginta millia et quadringentos lucri faciet.

Neque vero ad vitam tantum, sed ad sanitatem etiam plurimorum civium conservandam, variolarum facit insitio. Pessima enim ista, quae variolas naturales sequuntur, mala certissime praecavet, eoque ipso impedit, ne tot homines per omnem saepe vitam rei publicae inutiles atque onerosi evadant.

Ex iis, quae haecenus disputavi, facile intel-

Intelligitur nexus, quem utriusque generis variolae cum felicitate rei publicae habent. Inconcussae veritatis axioma politicum est, populosissimas quasque res publicas esse easdem florentissimas. Certum porro est, quo plura membra inutilia alere cogantur, eo plus de felicitate illarum detrahi. Necessario itaque id efficitur, ut variolae naturales a promovenda felicitate rei publicae quam maxime sint alienae, artificialibus autem mirifice cum ea conveniat.

Praestructis hisce, facilis et expedita jam est demonstratio juris, quo summi Magistratus gaudent, civibus suis variolarum insitionem imperandi. Nemo dubitat, quin praecipuum illorum officium in eo sit positum, ut felicitatem civium omni ratione promoveant, summaque cum cura ac sollicitudine provideant, ne quid detrimenti res publica faciat. Quod si vero obligati sunt ad finem, fieri profecto non potest, ut jure careant civibus suis ea imperandi, sine quibus ille obtineri nequit. Sed proxime evictum est, sine variolarum insitione rem publicam maximis damnis adfici, illius autem beneficio hujus felicitatem non modo conservari, sed insigniter adaugeri. Manifestum igitur est, summis Magistratibus

bus jus variolas artificiales imperandi dene-
gari minime posse.

Omni juri respondet aliorum obligatio. Sine hac enim illud prorsus inutile foret atque supervacaneum. Necessarium itaque est, ut juri summorum Magistratuum insitio-
nem variolarum imperandi respondere debeat obligatio civium eam admittendi, quae quidem eo major est atque validior, quo certius est, illam ipsis etiam sine imperantis jussu a lege naturali imponi. Quum enim lex naturalis homines ad sui conservationem obliget, non potest non inde consequi, ut illos etiam ad omnia ea removenda obliget, quae obtinendo huic fini repugnant. Quae inter quum haud infimo loco ponendae sint variolae naturales, infensissimae illae vitae sanitatisque humanae hostes: adversus has autem insitio certissimum praestet remedium; dubitari profecto nequit, quin ipsa hujus adplicatio officii rationem habeat, quod, salva obedientia, legibus naturalibus debita, violari non potest. Sine ulla igitur, credo, injuria summi Magistratus cives, si variolas artificiales voluntate admittere noluerint, vi ad eas cogere poterunt.

Neque, quo minus ipsum hoc jus co-
gendi

gendi exerceant, quidquam in iis, quibus inferendae sunt variolae, prohibet. Adversatur heic mihi V. C. CHRISTOPHORUS FRIDERICUS SCHOTTLUS, Theologus et Philosophus Tubingensis, in elegante dissertatione academica, *de eo, quod licitum est circa insitionem variolarum*, ante hos octo annos edita, §. XVIII. ita scribens: *Non est, cur quaeramus, an heic et coactioni sit locus, quum ipsa rei indoles et natura eam respuat, et vel solus metus sufficiat ad saluberrimi etiam remedii efficaciam, non minuendam tantum, sed et abolendam, et in effectus contrarios convertendam.* Non aegre laturum confido Virum aequissimum, optimeque de studiis meis philosophicis promeritum, si, quousque haec vera sint, dispexero.

Attenti ad mutationes, quae in corpore nostro organico ex metu contingunt, facile observamus, cutem, illud ambientem et contegentem, arctius constringi, adeoque vasorum exhalantium oscula in diametrum naturali minorem cogi. Fieri hinc non potest, quin vitalis humorum motus a peripheria ad centrum invertatur, atque ita perspiratio non tantum insigniter perturbetur,

betur , sed etiam omnino sufflaminetur. Sed, quo felicius succedat variolarum insitio, plurimum refert, ut et ante, et post illam, cutis sit relaxata, facilisque perspirationis libertas praestetur atque conserve-
tur. Dubium igitur non est, quin, metu praesente, verendum sit, ne variolae periculosae, vel plane mortiferae, excitentur. Unde sponte consequitur, ut homines, insitionem variolarum perhorrescentes, sine vitae periculo ad eam cogi nequeant.

Quemadmodum vero de adultioribus haec omnino vera sunt: ita e contrario de infantibus haudquaquam valent. Quum enim metus ex mali alicujus futuri, nobiscum connexi, repraesentatione oriatur: infantes autem intellectus et rationis, in perspicientia nexus rerum consistentis, exercitio sint destituti, eoque ipso malum aliquod futurum, ut secum connexum, sibi repraesentare nequeant; oppido patet, veri nominis metum in iis exsistere non posse, adeoque nec ejus effectus, sinistrum insitioni variolarum eventum minitantes, esse pertimescendos. Tuto igitur iis, qui in infantia adhuc sunt constituti, vel reluctan-
tibus, inferi poterunt variolae.

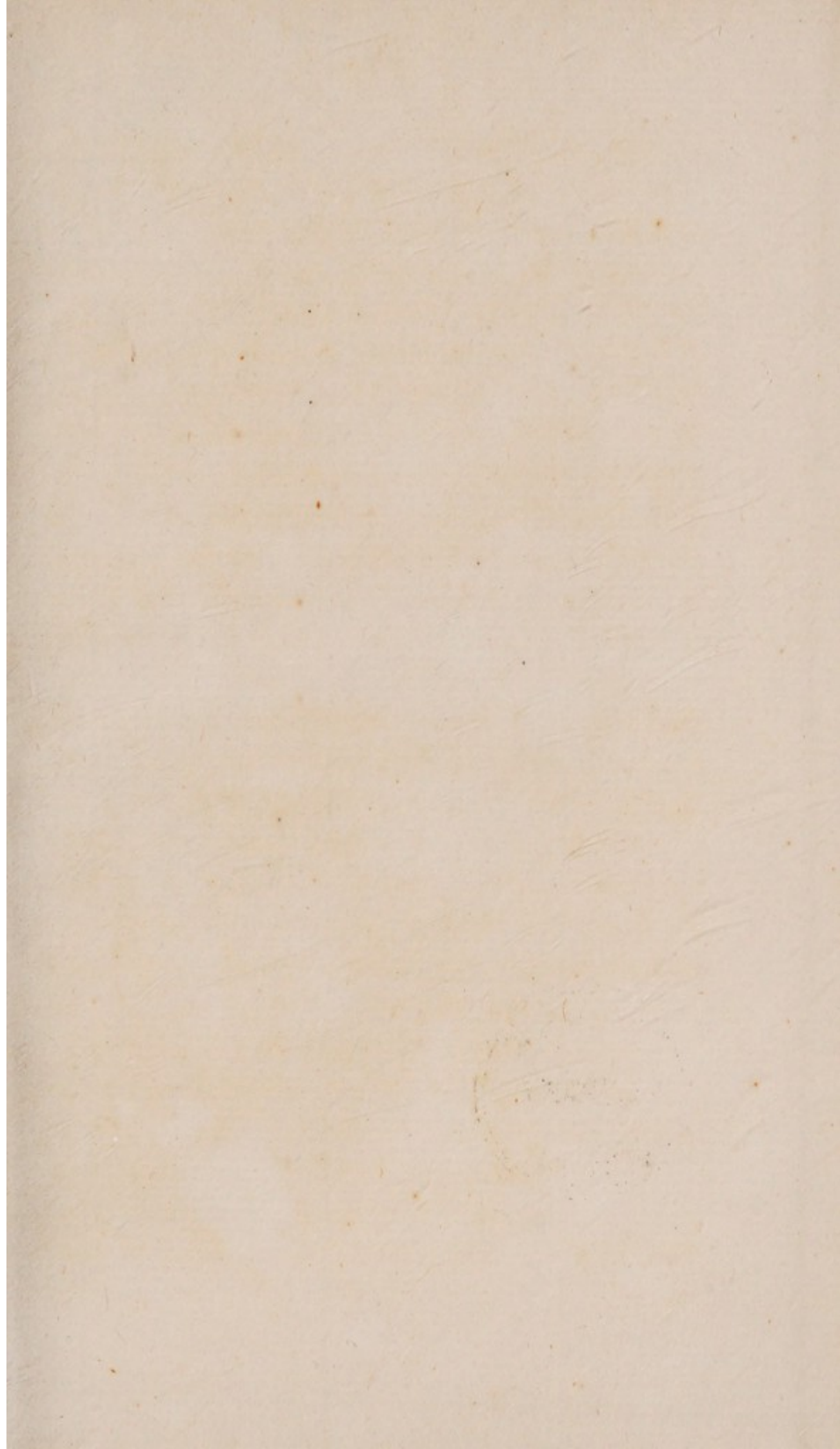
I N D E X

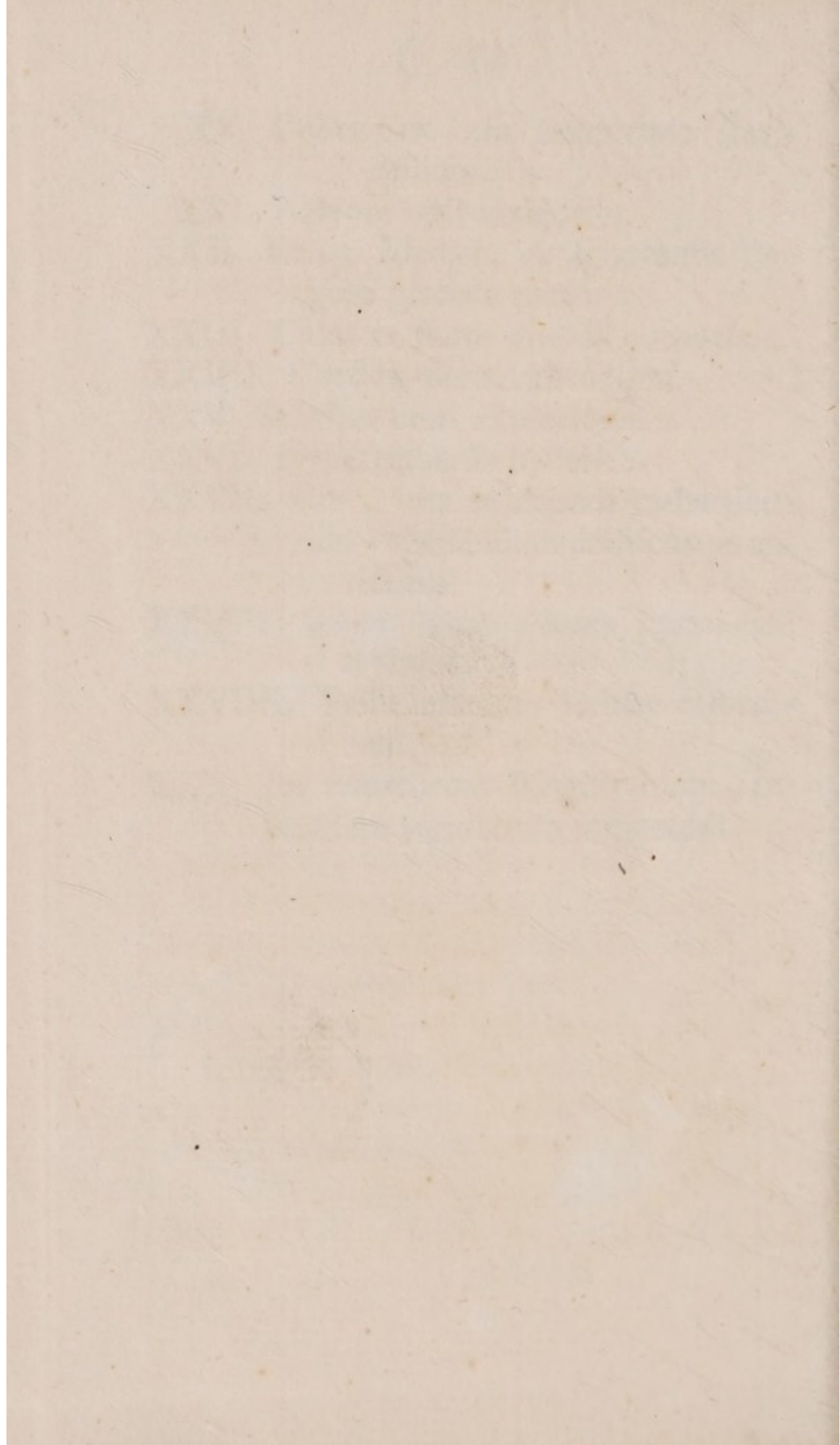
OBSERVATIONUM.

- I. Ephelides gravidarum.
- II. Naevus maternus, morbos imminentes praeſagiens.
- III. Lacuna in JOH. LANGII Epistolis medicinalibus expleta.
- IIII. Cicutae extractum.
- V. Pica gravidarum.
- VI. Menſes in vetulis.
- VII. Melancholia aſtu ſanata.
- VIII. Soloecismus litterarius.
- IIII. Sutura cranii ſagittalis.
- X. Mala ventriculi conformatio.
- XI. Vomitus ex ſcirrho ventriculi.
- XII. Sterilitas ex utero calloſo.
- XIII. Menſes poſt primum partum demum erumpentes
- XIIII. Alvus pigra.
- XV. Manus Medicorum.
- XVI. Hydarthrus ſynovialis.
- XVII. Febris lentae ſanatio fortuita.
- XVIII. Variolae ſalutares.
- XVIII. Tumor fungoſus , ſuppuratione ſanatus.
- XX.

- XX. Colica ex esu cancerorum fluvii-
atiliū.
- XXI. Acetum opii antidoton.
- XXII. Error Medici, ex ignorantia lin-
guae graecae natus.
- XXIII. Calor et sudor dimidii corporis.
- XXIII. Corticis peruviani odium.
- XXV. Scirrhus uteri exulceratus.
- XXVI. Hypercatharsis hysterica.
- XXVII. Cita, tuta et jucunda cathartico-
rum vegetabilium drasticonum an-
tidotus.
- XXVIII. Salicis albae cortex peruviani
aemulus.
- XXVIII. Tussis infantum ferinae remedi-
um.
- XXX. Jus summorum Magistratum, in-
sitionem variolarum imperandi.

40

